

Τ.Ε.Ι ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΤΗ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ
ΣΑΚΟΥΛΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ
(Α.Μ:12301)

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 2015

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία θα αναλυθούν οι έννοιες της Ευρωπαϊκής οικονομίας και της Ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης που παρουσιάστηκε τα τελευταία χρόνια σε πολλά από τα κράτη μέλη της. Αρχικά θα γίνει αναφορά στα όργανα, τους θεσμούς και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που σχετίζονται με την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομίας στη συνέχεια θα γίνει αναδρομή στα αίτια και τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και στο τέλος θα αναπτυχθούν οι πολιτικές εκείνες που μπορούν να βοηθήσουν τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να αντιμετωπίσουν τα αποτελέσματα της κρίσης και να μπορέσουν να ανακάμψουν ώστε να αναπτυχθούν και να βοηθήσουν και στην περαιτέρω ανάπτυξη και ενδυνάμωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
Κεφάλαιο 1 ^ο : Ευρωπαϊκή Ένωση & Οικονομία	7
1.1 Ανασκόπηση της πορείας της οικονομικής ενοποίησης έως σήμερα	7
1.2 Θεσμοί -Κανόνες -Νόμοι -Σχεδία.....	8
1.2.1 Οικονομικοί Πόροι και Δαπάνες της ΕΕ	11
1.3 Ειδικό Κανονισμό για τα Ταμεία.....	12
1.3.1 Το Ταμείο Συνοχής	12
1.3.2 Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ).....	13
1.3.3 Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)	17
1.3.4 Ειδικές διατάξεις σχετικά με το στόχο της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας.....	19
1.3.5 Συνέπεια και συγκέντρωση των δράσεων και των πόρων	21
1.3.6 Χρηστή διαχείριση, εταιρικές σχέσεις και άλλες διατάξεις	22
1.4 Στόχοι Ευρωπαϊκής Ένωσης	24
1.4.1 Τα βαθύτερα εμπόδια της περαιτέρω οικονομικής ενοποίησης	27
1.5 Οι αδυναμίες στην αρχιτεκτονική της ευρωζώνης	28
1.6 Ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Οικονομίας.....	30
1.6.1 Θεσμικό Πλαίσιο και Όργανα για την Εξασφάλιση του Ανταγωνισμού της ΕΕ	31
Κεφάλαιο 2 ^ο : Η ευρωπαϊκή Οικονομία και οι πολιτικές που έχουν δημιουργηθεί	33
2.1 Οικονομική πολιτική	33
2.2 Πολιτικές εμπορίου και διμερείς συμβάσεις.....	34
2.2.1 Ενισχύσεις σε μη Συνδεδεμένες Χώρες	34
2.2.2 Γενικές Δασμολογικές Προτιμήσεις	35
2.2.3 Μέτρα Εμπορικής Άμυνας	35
2.3 Εξαγωγικό Καθεστώς της ΕΕ	37
2.4 Λοιπές πολιτικές.....	38

Κεφάλαιο 3 ^ο Η οικονομική Κρίση στην Ευρώπη και οι Επιπτώσεις της σε χώρες και περιοχές	42
3.1 Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση & Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κρίση	42
3.1.1 Τα Αίτια και οι επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης	43
3.2 Οικονομική κρίση, Ευρώπη και Ελλάδα.....	44
3.2.1 Χρηματοδοτήσεις	47
3.3 Κοινωνικές Επιπτώσεις Κρίσης.....	48
3.4 Επιπτώσεις στον τομέα της απασχόλησης.....	49
3.5 Οι επιπτώσεις στην Οικονομία των χωρών της περιφέρειας (Νότος).	57
Κεφάλαιο 4 ^ο - Ευρωπαϊκές Πολιτικές για την αντιμετώπιση της κρίσης ..	61
4.1 Τα δεδομένα και οι προκλήσεις του κοινωνικού κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση	61
4.2 Προτεραιότητες και επιλογές των πολιτικών ενίσχυσης.....	62
4.3. Ανακεφαλαιοποίηση, ανάκαμψη και στρατηγικές επιβίωσης.....	64
Συμπεράσματα.....	73
Βιβλιογραφία.....	76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία θα αναλυθεί η Ευρωπαϊκή οικονομία και η κρίση στην οποία αυτή διήλθε τα τελευταία χρόνια καθώς και οι επιπτώσεις της σε όλα τα επίπεδα, ενώ θα αναλυθούν οι μελλοντικές τάσεις όσων αφορά την ευρωπαϊκή διακυβέρνηση και τις αλλαγές που μπορεί να επιφέρει στις χώρες – μέλη. Τέλος θα γίνει μια αναφορά στις πολιτικές της ευρωπαϊκής οικονομίας και πως αυτές μπορούν να βοηθήσουν τα κράτη – μέλη να αναπτύξουν τις επιμέρους οικονομίες τους.

Η ευρωπαϊκή οικονομία σήμερα βρίσκεται σε ένα κρίσιμο στάδιο καθώς αντιμάχεται με τη χειρότερη ύφεση έπειτα από το τέλος της μεταπολεμικής περιόδου. Ωστόσο ο ρυθμός ανάπτυξης ευρωπαϊκής οικονομίας έδειξε να μειώνεται σε σημαντικό βαθμό κατά την διάρκεια του 2009 και να συνεχίζεται με την ίδια πορεία και τα επόμενα χρόνια έως και σήμερα.

Η οικονομική κρίση έχει αντίκτυπο σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες, ανεξάρτητα από το αν είναι πλούσιες ή φτωχές, αν έχουν ανοικτές ή σχετικά πιο κλειστές οικονομίες και τέλος ανεξάρτητα από το είδος της πολιτικής που ακολουθούν. Καμία χώρα δεν είναι σε θέση να αποφύγει την προσαρμογή της οικονομίας της στα νέα οικονομικά δεδομένα των τελευταίων χρόνων, απλώς ο βαθμός της αρνητικής επίπτωσης ανά κράτος είναι διαφορετικός.

Η οικονομική κρίση της ευρωζώνης γενικά οδήγησε σε επισφαλή εργασία, ανεργία, και τελικά φτώχεια που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό όλο και περισσότερων ομάδων πράγμα που αποτελεί πηγή για διάφορες ψυχικές διαταραχές. Επιπλέον η ανεργία σχετίζεται με αύξηση της ημερήσιας κατανάλωσης αλκοόλ, αύξηση στις αυτοκτονίες, στην ενδοοικογενειακή βία, αλλά και μείωση των θανάτων από τροχαία. Κατά την πρώτη περίοδο της κρίσης, οξύνθηκε επίσης και η κρίση των τραπεζών, όπου όλες οι κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων καπιταλιστικών χωρών χρηματοδότησαν τη διάσωση του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος, με αποτέλεσμα τη μεγάλη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ) χρησιμοποιεί τα ίδια επενδυτικά εργαλεία, προκειμένου να βοηθήσει στην

οικοδόμηση οικονομιών της αγοράς σε 27 χώρες, από την κεντρική Ευρώπη μέχρι την κεντρική Ασία, και παρέχει χρηματοδοτήσεις έργων σε τράπεζες και έμμεσα σε βιομηχανικές επιχειρήσεις, ώστε να βοηθήσει χώρες και εταιρείες να εξέλθουν από την κρίση.

Ακόμη μέσω της ίδρυσης του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ) ενισχύεται η ρευστότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων πανευρωπαϊκά, διασφαλίζοντας τη βιωσιμότητά τους, τη διατήρηση της απασχόλησης και τη διευκόλυνση της πρόσβασης των επιχειρήσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με ευνοϊκούς όρους. Αντίστοιχα μέτρα και όργανα θα αποτελέσουν το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας.

Κεφάλαιο 1^ο: Ευρωπαϊκή Ένωση & Οικονομία

1.1 Ανασκόπηση της πορείας της οικονομικής ενοποίησης έως σήμερα

Η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) υπήρξε η κατάληξη μιας βαθμιαίας οικονομικής ολοκλήρωσης που επιχειρήθηκε μεταπολεμικά στην Ευρώπη. Αρχικά, η Συνθήκη της Ρώμης το 1957 στόχευε στην τελωνειακή ένωση και την κοινή αγορά και όχι σε κάποια νομισματική ένωση. Επιπλέον την εποχή εκείνη η νομισματική σταθερότητα εξασφαλιζόνταν από το σύστημα του Bretton Woods το οποίο επέτρεπε τη μετατρεψιμότητα όλων των δυτικών νομισμάτων σε σταθερές ισοτιμίες. Η ιστορία των νομισματικών εξελίξεων στην Ευρώπη ξεκίνησε όταν το σύστημα του Bretton Woods άρχισε να καταρρέει. Τότε τα κράτη μέλη της ΕΟΚ, εμπνευσμένα από την έκθεση Werner, ξεκίνησαν το 1971 μια προσπάθεια για να συντονίσουν τις νομισματικές υποθέσεις τους και να δημιουργήσουν μίαν οικονομική και νομισματική ένωση.

Έτσι δημιουργήθηκε αρχικά το «νομισματικό φίδι», ένα σύστημα δηλαδή που όριζε σε 2,25% τα περιθώρια διακύμανσης μεταξύ δύο κοινοτικών νομισμάτων αλλά και του δολαρίου. Η προσπάθεια αυτή όμως ήταν πρόωρη και δεν ευοδώθηκε εξαιτίας κυρίως της κερδοσκοπίας. Έτσι τα κράτη μέλη της ΕΟΚ εισήλθαν σε καθεστώς κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Όμως τα κράτη μέλη απέκτησαν εμπειρίες και δημιούργησαν μηχανισμούς οι οποίοι φάνηκαν πολύτιμοι το 1979 σε μια νέα προσπάθεια συνεννόησης με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (http://europa.eu/pol/emu/flipbook/el/files/na7012001elc_002.pdf).

Το νέο αυτό νομισματικό σύστημα ήταν στην πράξη ένα βελτιωμένο και πιο ευέλικτο «νομισματικό φίδι», όπου συναλλαγματικές διακυμάνσεις υπολογίζονταν όχι σε σχέση με τα άλλα νομίσματα αλλά με βάση την Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU). Το ΕΝΣ είχε αποδείξει την ικανότητα του να επιβάλλει συλλογική νομισματική πειθαρχία και συνέβαλε στην μείωση του πληθωρισμού. Όμως στην δεκαετία του 90' η ελεύθερη μετακίνηση

κεφαλαίων και η ανάγκη χρηματοδότησης της ένωσης των δύο Γερμανιών διατάραξαν το ΕΝΣ. Το επόμενο μεγάλο βήμα το 1988 ήταν η έκθεση, υπό τον Ζακ Ντελόρ, που υποδείκνυε ότι η οικονομική και νομισματική ένωση θα μπορούσε να επιτευχθεί σε τρία στάδια που ξεκινούσαν από την στενή οικονομική και νομισματική συνεργασία και κατέληγαν σε ένα ενιαίο νόμισμα και σε μια ευρωπαϊκή κεντρική τράπεζα.

Προς την κατεύθυνση αυτή η συνθήκη του Μάαστριχτ το 1991 πρόβλεψε την σταδιακή δημιουργία μιας νομισματικής ένωσης. Το πρώτο στάδιο εκκινούσε την διαδικασία και επιδίωκε την σύγκλιση μεταξύ των οικονομικών πολιτικών και την συνεργασία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών, το δεύτερο στάδιο επέβαλε στα κράτη μέλη την αποφυγή υπερβολικών δημοσιονομικών ελλειμμάτων και την σταδιακή ανεξαρτητοποίηση των κεντρικών τραπεζών, και το τρίτο στάδιο απαιτούσε την επίτευξη ισχυρής σύγκλισης με βάση τέσσερα κριτήρια (πληθωρισμός, δημοσιονομική κατάσταση, μακροχρόνια επιτόκια, περιθώρια διακύμανσης). Αρχικά, την 01/01/1999 έντεκα κράτη μέλη πληρούσαν τους όρους για την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος. Η ΟΝΕ ήταν πλέον πραγματικότητα και σταδιακά και άλλα κράτη μέλη εισήρθαν στην ζώνη του ευρώ (Μούσης, 2011).

1.2 Θεσμοί -Κανόνες -Νόμοι -Σχέδια

Σύμφωνα με το Σύνταγμα το θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης απαρτίζεται από τα εξής θεσμικά όργανα (Κοτσίρης, 2003):

- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο
- το Συμβούλιο των Υπουργών
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή
- το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και
- τα λοιπά θεσμικά όργανα

Αναλυτική αναφορά στην παρούσα εργασία θα γίνει μόνο στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το Ευρωπαϊκό

Κοινοβούλιο είναι ο θεσμός μέσω του οποίου αντιπροσωπεύονται άμεσα οι ευρωπαίοι πολίτες της Ένωσης. Οι αντιπρόσωποι αυτοί, δηλαδή οι Ευρωβουλευτές, εκλέγονται με άμεση ψηφοφορία που διενεργείται ταυτόχρονα κάθε πέντε χρόνια (κατά παράδοση το μήνα Ιούνιο) σε όλες τις κοινοτικές χώρες.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί από κοινού με το συμβούλιο των Υπουργών νομοθετικά και δημοσιονομικά καθήκοντα, ασκεί δε και καθήκοντα πολιτικού ελέγχου και συμβουλευτικά καθήκοντα, σύμφωνα με τους όρους που ορίζονται από το Σύνταγμα. Επίσης, εκλέγει τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι οι εξής:

- Συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας.
- Έγκριση προϋπολογισμού
- Άσκηση ελέγχου επί των δραστηριοτήτων των οργάνων της Κοινότητας
- Ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) είναι το επίσημο συμβουλευτικό όργανο της ΕΕ για την προετοιμασία των αποφάσεων που αναφέρονται στα συμφέροντα επαγγελματιών και άλλων φορέων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κρατών-μελών. Αποτελείται από τους εκπροσώπους που προτείνονται από τα κράτη-μέλη και που ομαδοποιούνται ως εξής:

- Ομάδα των εργοδοτών που αποτελείται από εκπροσώπους των βιομηχάνων, των τραπεζών, των ομοσπονδιών μεταφορών κ.λπ.
- Ομάδα των εργαζομένων που αποτελείται από εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων.
- Ομάδα δραστηριοτήτων που περιλαμβάνει εκπροσώπους των γεωργών, των βιοτεχνών, των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, των ελεύθερων επαγγελματιών και άλλων οργανώσεων που εκπροσωπούν διάφορα συμφέροντα.

Τη γνώμη της ΕΟΚ οφείλει να ζητεί η Επιτροπή ή το Συμβούλιο οσάκις αυτό επιβλέπεται από τη Συνθήκη, αλλά και η ΕΟΚ με δική της πρωτοβουλία

μπορεί να εκφράσει τη γνώμη της. Η γνώμη της ΕΟΚΕ, που δεν είναι δεσμευτική για τα όργανα της ΕΕ, αντανακλά τις απόψεις διαφόρων κοινωνικό-οικονομικών κατηγοριών και παρέχουν πολύτιμες ενδείξεις για διάφορα συμφέροντα και τις δυνατότητες επίτευξης συμφωνίας σε κοινοτικό επίπεδο.

Τα μέλη της ΕΟΚ είναι 34. Ο αριθμός των εκπροσώπων από κάθε χώρα έχει ως εξής :

- Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο από 24 μέλη.
- Ισπανία 21 μέλη.
- Βέλγιο, Ελλάδα, Αυστρία, Ολλανδία, Πορτογαλία και Σουηδία από 12 μέλη.
- Δανία, Ιρλανδία και Φιλανδία από 9 μέλη.
- Λουξεμβούργο με 6 μέλη.
- Πολωνία με 21 μέλη.
- Ρουμανία με 15 μέλη.
- Βουλγαρία, Δημοκρατία της Τσεχίας και Ουγγαρία από 12 μέλη.
- Λιθουανία και Σλοβακία από 9 μέλη.
- Εσθονία, Λετονία και Σλοβενία από 7 μέλη.
- Κύπρος με 6 μέλη.
- Μάλτα με 5 μέλη.

Τα μέλη της Επιτροπής διορίζονται από τις Κυβερνήσεις των κρατών-μελών της Ένωσης για περίοδο τεσσάρων ετών που μπορεί να ανανεωθεί και διαθέτουν πλήρη πολιτική ανεξαρτησία.

Τέλος, οι εισηγήσεις στην ολομέλεια της ΕΟΚ προετοιμάζονται από έξι υποεπιτροπές, γνωστές ως τμήματα, καθεμιά από τις οποίες ασχολείται με συγκεκριμένους τομείς πολιτικής. Η ολομέλεια εκλέγει μεταξύ των μελών της τον πρόεδρο και δύο ακόμη αντιπροέδρους για περίοδο δύο ετών.

1.2.1 Οικονομικοί Πόροι και Δαπάνες της ΕΕ

Οι πηγές πόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με βάση τους οποίους υλοποιεί τις διάφορες πολιτικές της, είναι οι ακόλουθοι (Καρύδης, 2001):

1. Τελωνειακοί δασμοί

Μετά την εφαρμογή του κοινού εξωτερικού τελωνειακού δασμολογίου, η ΕΕ έχει ίδια έσοδα από την είσπραξη των δασμών που επιβαρύνουν τα εισαγόμενα προϊόντα από τρίτες χώρες. Όλα τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να καταβάλλουν στην ΕΕ τους δασμούς που εισπράττουν για τις εισαγωγές από τρίτες χώρες.

2. Εισφορά μέρους του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ).

Τα κράτη-μέλη υποχρεούνται να εισφέρουν στην ΕΕ ένα μέρος του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας που επιβάλλουν επάνω στα αγαθά που κυκλοφορούν στα όρια επικρατείας τους. Το ποσό που τα κράτη-μέλη εισφέρουν ανέρχεται στο 1,4% των συνολικών εσόδων από τον ΦΠΑ.

3. Εισφορές με βάση το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.

Κάθε κράτος-μέλος συνεισφέρει στον κοινωνικό προϋπολογισμό ένα μέρος του ΑΕΠ που ανέρχεται στο 1,27% του ΑΕΠ.

Το σύνολο των εσόδων που προέρχεται από τις παραπάνω πηγές χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση ποικίλων δαπανών. Περισσότερο από 90% των εσόδων ανακατανέμεται στα κράτη-μέλη στο πλαίσιο χρηματοδότησης των κοινοτικών πολιτικών. Η διαχείριση των εσόδων και των δαπανών της ΕΕ έχει ανατεθεί στην Επιτροπή, η οποία προβαίνει στις απαραίτητες ενέργειες με βάση ένα χρηματοοικονομικό μηχανισμό.

1.3 Ειδικοί Κανονισμοί για τα Ταμεία

1.3.1 Το Ταμείο Συνοχής

Η ίδρυση του Ταμείου Συνοχής που καλύπτει τα νέα 10 μέλη που εντάχθηκαν στην Ε.Ε. την 1^η Μαΐου 2004, καθώς και 3 από τα παλιά μέλη (Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία) έχει ως σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της Κοινότητας με προοπτική την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του συστήματος υλοποίησης της πολιτικής για τη συνοχή, όπως αυτή αναλύθηκε στα προηγούμενα τμήματα, οι παρεμβάσεις του Ταμείου Συνοχής ενσωματώνονται στον πολυετή (2007-2013) προγραμματισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων συμπεριλαμβανομένων των παρεμβάσεων υπό μορφή μεγάλων έργων.

Ειδικότερα, το Ταμείο Συνοχής παρεμβαίνει στους παρακάτω τομείς κατά ισόρροπο τρόπο και με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες για επενδύσεις και υποδομές κάθε κράτους-μέλους που δικαιούται ενίσχυση (Μούσης, 2011):

1. Διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, ιδίως έργα προτεραιότητας ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, όπως αυτά καθορίζονται από προηγούμενες σχετικές αποφάσεις.
2. Επίτευξη των στόχων που εμπίπτουν στις προτεραιότητες που έχουν καθοριστεί για την πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος στο πλαίσιο της πολιτικής του προγράμματος δράσης για το περιβάλλον.
3. Τομείς που ευνοούν την αειφόρο ανάπτυξη και παρουσιάζουν σαφή περιβαλλοντική διάσταση όπως:
 - Η ενεργειακή αποδοτικότητα και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
 - Ο τομέας των μεταφορών όπου περιλαμβάνονται τα διευρωπαϊκά δίκτυα, οι σιδηρόδρομοι, οι θαλάσσιες μεταφορές και η εσωτερική ναυσιπλοΐα, οι πολυτροπικές μεταφορές και η

διαλειτουργικότητά τους, η διαχείριση της οδικής και εναέριας κυκλοφορίας, οι καθαρές αστικές συγκοινωνίες και τα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Η χορήγηση ενίσχυσης από το Ταμείο Συνοχής υπόκειται στη συμμόρφωση σύμφωνα με τους δυο κανόνες, ότι δεν υπάρχει υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα στο κράτος-μέλος σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις της Συνθήκης και ότι το κράτος-μέλος έλαβε επαρκή και αποτελεσματικά μέτρα. Εάν το κράτος-μέλος δεν συμμορφώνεται με τους παραπάνω κανόνες το Συμβούλιο αποφασίζει να αναστείλει ολόκληρη ή τμήμα της οικονομικής ενίσχυσης από το Ταμείο Συνοχής. Η αναστολή αίρεται εάν διαπιστωθεί ότι το κράτος-μέλος έλαβε τα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα.

1.3.2 Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)

Το ΕΤΠΑ συνεισφέρει στη χρηματοδότηση ενισχύσεων για την τόνωση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής μέσω της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων και υποστήριξης των διαρθρωτικών βελτιώσεων και προσαρμογών των περιφερειακών οικονομιών, συμπεριλαμβανομένης και της ανασυγκρότησης των βιομηχανικών περιοχών που παρακμάζουν.

Στο πλαίσιο αυτό το ΕΤΠΑ υλοποιεί τις προτεραιότητες της Κοινότητας και ιδιαίτερα υλοποιεί τις προτεραιότητες της Κοινότητας και ιδιαίτερα τις ενέργειες τόνωσης της ανταγωνιστικότητας και καινοτομίας, τη δημιουργία σταθερών θέσεων απασχόλησης και την προώθηση της ορθής περιβαλλοντικής ανάπτυξης.

Η ενίσχυση του ΕΤΠΑ εστιάζεται σε περιορισμένο αριθμό θεματικών προτεραιοτήτων (ανταγωνιστικότητα, απασχόληση, περιβάλλον). Στο πλαίσιο κάθε προτεραιότητας δίνεται διαφορετική έμφαση στους στόχους της Σύγκλισης, της Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης και της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας. Ειδικότερα (Σταματόπουλος & Θαλασσινός, 2010) :

1. Σύγκλιση

Για το στόχο της Σύγκλισης οι παρεχόμενες από το ΕΤΠΑ ενισχύσεις εστιάζονται στους εξής τομείς:

- έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, καινοτομία και επιχειρηματικότητα
- κοινωνία των πληροφοριών,
- περιβάλλον,
- πρόληψη φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων,
- τουρισμός,
- μεταφορές,
- ενέργεια,
- εκπαίδευση,
- υγεία,
- μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

2 .Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση

Για το στόχο αυτό οι ενισχύσεις του ΕΤΠΑ επικεντρώνονται στις ακόλουθες προτεραιότητες:

- Καινοτομία και κοινωνία της γνώσης μέσω στήριξης του σχεδιασμού και της υλοποίησης περιφερειακών στρατηγικών καινοτομίας, οι οποίες οδηγούν σε αποδοτικά περιφερειακά συστήματα καινοτομίας.
- Περιβάλλον και πρόληψη κινδύνου.
- Πρόσβαση ,εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, σε μεταφορές και υπηρεσίες πληροφοριών οικονομικού ενδιαφέροντος.

3. Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία

Για το στόχο αυτό οι ενισχύσεις που χορηγεί το ΕΤΠΑ επικεντρώνονται στα ακόλουθα:

- Ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων μέσω κοινών στρατηγικών για τη βιώσιμη εδαφική ανάπτυξη.

- Καθιέρωση και ανάπτυξη διεθνικής συνεργασίας συμπεριλαμβανομένης και της διμερούς συνεργασίας μεταξύ θαλάσσιων περιφερειών, μέσω της χρηματοδότησης δικτύων και δράσεων που οδηγούν σε ενοποιημένη ανάπτυξη του εδάφους.
- Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της περιφερειακής πολιτικής με την προώθηση της δικτύωσης και της ανταλλαγής εμπειριών μεταξύ περιφερειακών και τοπικών αρχών.

Επίσης ασχολείται και με ειδικές διατάξεις για την αντιμετώπιση ιδιαίτερων εδαφικών χαρακτηριστικών. Οι διατάξεις αυτές αναφέρονται στις εξής περιπτώσεις (Λ.Κοτσίρης, 2003):

1. Αστικές περιοχές

Στην περίπτωση δράσεων που αφορούν αναβάθμιση αστικών περιοχών, όπως αυτές ορίζονται από τους σχετικούς κανονισμούς, το ΕΤΠΑ ενισχύει ανάπτυξη συμμετοχικών ενοποιημένων στρατηγικών για την αντιμετώπιση των πολυάριθμων οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων που επηρεάζουν τις αστικές περιοχές.

Στο πλαίσιο αυτό είναι δυνατόν να συνδυαστούν η αποκατάσταση περιβάλλοντος, η αξιοποίηση των βιομηχανικών εκτάσεων και η διατήρηση και ανάπτυξη της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, με μέτρα προώθησης της επιχειρηματικότητας, της τοπικής απασχόλησης και της ανάπτυξης των τοπικών κοινοτήτων και της παροχής υπηρεσιών στον πληθυσμό.

2. Αγροτικές περιοχές και περιοχές που εξαρτώνται από την αλιεία.

Τα κράτη-μέλη και οι περιφέρειες εξασφαλίζουν τη συμπληρωματικότητα και τη λογική συνέπεια μεταξύ των μέτρων που συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Ανάπτυξης και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας.

Τέλος Οι παρεμβάσεις του ΕΤΠΑ περιλαμβάνουν υποδομές βελτίωσης και πρόσβασης, επιτάχυνση της ανάπτυξης δικτύων και τηλεπικοινωνιών σε αγροτικές περιοχές, αλλά και ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων σε τομείς εκτός από αυτούς της γεωργίας και της αλιείας. Ακόμη ασχολείται με την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών και την ανάπτυξη του τουρισμού και των διευκολύνσεων σε αγροτικές περιοχές.

3. Περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα

Για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων δυσκολιών αυτών των περιοχών το ΕΤΠΑ χρηματοδοτεί ιδιαίτερα επενδύσεις που στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης στην προώθηση και ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά, στην προώθηση της βιώσιμης χρήσης με την πολιτιστική κληρονομιά, στην προώθηση της βιώσιμης χρήσης των φυσικών πόρων και στην τόνωση του τουριστικού τομέα.

4. Εξόχως απόκεντρες περιφέρειες

Το ΕΤΠΑ συγχρηματοδοτεί λειτουργικές δαπάνες στις εξόχως απόκεντρες περιφέρειες προκειμένου να αντισταθμιστεί το πρόσθετο κόστος που δημιουργείται στις περιοχές, οι οποίες καλύπτονται στο πλαίσιο του στόχου της σύγκλισης καθώς και στις παρακάτω περιπτώσεις:

- Ενίσχυση υπηρεσιών μεταφοράς εμπορευμάτων και αρχική ενίσχυση για υπηρεσίες μεταφορών.
- Ενίσχυση για την αντιμετώπιση προβλημάτων που σχετίζονται με την αποθήκευση, το υπερβολικό μέγεθος και τη συντήρηση εργαλείων παραγωγής και με την έλλειψη ανθρώπινου κεφαλαίου στην τοπική αγορά εργασίας.

1.3.3 Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

Το ΕΚΤ έχει ως αποστολή την ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής με την υποστήριξη πολιτικών των κρατών-μελών που αποβλέπουν στη βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας στο χώρο της εργασίας και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της μείωσης των περιφερειακών ανισοτήτων όσον αφορά την απασχόληση.

Το ΕΚΤ στο πλαίσιο των στόχων Σύγκλισης και Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης στηρίζει δράσεις για τις ακόλουθες προτεραιότητες (Στεριώτης, 2010):

α1. Αύξηση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων

Οι δράσεις που ενισχύονται στο πλαίσιο αυτής της προτεραιότητας είναι:

1. Αύξησης των επενδύσεων σε ανθρώπινους πόρους εκ μέρους των επιχειρήσεων και των εργαζομένων μέσω δια βίου εκπαίδευσης, προώθησης της ειδίκευσης στους τομείς των τεχνολογιών των πληροφοριών, των επικοινωνιών και της διαχείρισης και προώθησης του επιχειρηματικού πνεύματος και της καινοτομίας.
2. Επίσπευση και θετική διαχείρισης της οικονομικής αλλαγής μέσω:
 - Της δημιουργίας και της διάδοσης καινοτομιών και παραγωγικότερων μορφών οργάνωσης εργασίας.
 - Προσδιορισμού των μελλοντικών αναγκών σε ειδικότητες.
 - Ανάπτυξη ειδικών υπηρεσιών απασχόλησης, εκπαίδευσης και υποστήριξης των εργαζομένων.

α2. Τόνωση της πρόσβασης στην απασχόληση

Οι δράσεις που ενισχύονται στο πλαίσιο αυτής της προτεραιότητας είναι:

1. Εκσυγχρονισμός και ενίσχυση των θεσμικών οργάνων της αγοράς εργασίας.

2. Εφαρμογή δραστικών προληπτικών μέτρων για έγκαιρο εντοπισμό των αναγκών για εξεύρεση εργασίας, την κινητικότητα, την αυτοαπασχόλησης και δημιουργία επιχειρήσεων.
3. Ειδικά μέτρα για διευκόλυνση διαρκούς συμμετοχής και προόδου των γυναικών στην αγορά εργασίας, μείωση των κοινωνικών διακρίσεων, εξάλειψη των διαφορών στις αμοιβές με βάση το φύλο, εναρμόνιση εργασίας και ιδιωτικής ζωής (εγκαταστάσεις φροντίδας παιδιών και εξαρτημένων ατόμων).
4. Ειδικά μέτρα για την ενίσχυση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών και αύξηση της συμμετοχής τους στην αγορά εργασίας.

α3. Ενίσχυση της κοινωνικής ένταξης μειονεκτούντων ατόμων και καταπολέμηση των διακρίσεων

Οι δράσεις που ενισχύονται στο πλαίσιο αυτής της προτεραιότητας είναι:

1. Αναζήτηση τρόπων για ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας ατόμων με μειονεκτήματα , ατόμων που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό, μειονοτήτων, ατόμων με ειδικές ανάγκες κ.α.
2. Ποικιλία στο χώρο εργασίας και καταπολέμηση των διακρίσεων όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

α4. Μεταρρυθμίσεις στους τομείς απασχόλησης

Κινητοποίηση για μεταρρυθμίσεις στους τομείς της απασχόλησης και της κοινωνικής ένταξης, ιδιαίτερα με την προώθηση της ανάπτυξης εταιρικών σχέσεων και της σύναψης συμφωνιών σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο.

α5. Επέκταση και βελτίωση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο

Οι δράσεις που ενισχύονται στο πλαίσιο αυτής της προτεραιότητας είναι:

1. Μεταρρύθμιση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, βελτίωση της αρχικής εκπαίδευση και κατάρτισης με βάση τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, συνεχής επικαιροποίηση των δεξιοτήτων του διδακτικού και λοιπού προσωπικού.

2. Αύξησης της συμμετοχής της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, της πρόσβασης στην βασική επαγγελματική και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
3. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού για έρευνα και καινοτομία κυρίως μέσω μεταπτυχιακών σπουδών και δικτύωσης μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων.

α6. Ενίσχυση των θεσμικών δυνατοτήτων και της αποτελεσματικότητας των δημοσίων διοικήσεων και υπηρεσιών σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο

Στο πλαίσιο αυτής της προτεραιότητας ενισχύονται οι παρακάτω δράσεις:

1. Καλός σχεδιασμός, παρακολούθησης και αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων και στήριξη του πολυκλαδικού συντονισμού και του διαλόγου μεταξύ των σχετικών και ιδιωτικών φορέων.
2. Ανάπτυξη ικανοτήτων για την υλοποίηση πολιτικών και προγραμμάτων, ιδίως μέσω της εκπαίδευσης του διευθυντικού και του υπόλοιπου στελεχιακού δυναμικού και της ενίσχυσης ζωτικών υπηρεσιών, επιθεωρήσεων και κοινωνικοοικονομικών φορέων.

α7. Καινοτομίες

προώθηση και ενσωμάτωση καινοτόμων δραστηριοτήτων και της διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας μέσω της κοινής χρήσης πληροφοριών, εμπειριών, αποτελεσμάτων και καλών πρακτικών και της ανάπτυξης αλληλοσυμπληρούμενων προσεγγίσεων και συντονισμένων κοινών δράσεων.

1.3.4 Ειδικές διατάξεις σχετικά με το στόχο της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας

Τα επιχειρησιακά προγράμματα στο πλαίσιο του στόχου της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας περιέχουν πληροφορίες που αφορούν συγκεκριμένους άξονες δραστηριότητας και συγκεκριμένα την ανάλυση της αποκατάστασης όσο αφορά τα ισχυρά και αδύνατα σημεία της συνεργασίας,

καθώς και στην στρατηγική που υιοθετήθηκε για την αντιμετώπιση των σχετικών προβλημάτων της συνεργασίας.

Ακόμη την αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που επελέγησαν με βάση τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας, τις προκύπτουσες προτεραιότητες για το επιχειρησιακό πρόγραμμα και τις αναμενόμενες επιπτώσεις και την κατανομή των τομέων ενίσχυσης ανά κατηγορία σύμφωνα με τους όρους του σχετικού κανονισμού.

Στο ίδιο πλαίσιο περιλαμβάνεται το ενιαίο σχέδιο χρηματοδότησης χωρίς επί μέρους ανάλυση ανά κράτος-μέλος καθώς και οι διατάξεις υλοποίησης για το επιχειρησιακό πρόγραμμα που περιλαμβάνουν τους προβλεπόμενους φορείς, τα συστήματα παρακολούθησης και αξιολόγησης, τις διαδικασίες κινητοποίησης και κυκλοφορίας των χρηματοδοτικών πόρων, τη δημοσιότητα, τις διαδικασίες ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ της Επιτροπής και του κράτους- μέλους (Τσινισιζέλης & Χρυσόχου, 2010).

Με κανονισμό της Επιτροπής και μετά από αίτημα των κρατών-μελών καθορίζεται η επιλεξιμότητα ορισμένων κατηγοριών δαπανών σε αντικατάσταση των αρχικών κανόνων.

Τα κράτη – μέλη που συμμετέχουν σε επιχειρησιακό πρόγραμμα ορίζουν μια διαχειριστική αρχή, μία αρχή πιστοποίησης και μία αρχή ελέγχου. Η διαχειριστική αρχή εκτελεί τα καθήκοντα που προβλέπονται στο σχετικό κανονισμό.

Προκειμένου να πιστοποιηθούν οι προβλεπόμενες δαπάνες κάθε κράτος-μέλος συγκροτεί σύστημα ελέγχου παράδοσης των προϊόντων και των υπηρεσιών που συγχρηματοδοτούνται, της εγκυρότητας των δαπανών που δηλώνονται για δράσεις και τη συμμόρφωση αυτών των δαπανών με τους κοινοτικούς και εθνικούς κανόνες.

Οι δράσεις που επιλέγονται για επιχειρησιακά προγράμματα με στόχους την ανάπτυξη διασυνοριακών οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων και διεθνικής συνεργασίας περιλαμβάνουν δικαιούχους από τουλάχιστον δύο χώρες που συνεργάζονται με δύο τουλάχιστον από τους

ακόλουθους τρόπους για κάθε δράση: κοινή ανάπτυξη, κοινή υλοποίηση, κοινή στελέχωση και κοινή χρηματοδότηση.

Οι δράσεις που επιλέγονται για επιχειρησιακά προγράμματα, τα οποία περιλαμβάνουν δίκτυα συνεργασίας και ανταλλαγή εμπειρίας, περιλαμβάνουν τουλάχιστον τρεις δικαιούχους από τουλάχιστον τρεις περιφέρειες τουλάχιστον δυο κρατών-μελών, που συνεργάζονται με τους ακόλουθους τρόπους για κάθε δράση: κοινή ανάπτυξη, κοινή υλοποίηση, κοινή στελέχωση και κοινή χρηματοδότηση. Για κάθε δράση ορίζεται ένας κύριος δικαιούχος με συγκεκριμένες ευθύνες και η διαχειριστική αρχή καθορίζει τις ρυθμίσεις υλοποίησης σε συμφωνία με τον κύριο δικαιούχο (Τσινισιζέλης & Χρυσοχόου, 2010).

1.3.5 Συνέπεια και συγκέντρωση των δράσεων και των πόρων

Τα κράτη-μέλη και οι διαχειριστικές αρχές φροντίζουν ώστε οι δράσεις που ενισχύονται από το ΕΚΤ να είναι συνεπείς και να υποστηρίζουν την υλοποίηση της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόλησης. Ιδιαίτερα, τα κράτη-μέλη φροντίζουν ώστε η δράση που καθορίζεται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς και στα επιχειρησιακά προγράμματα να προωθεί τους στόχους, τις προτεραιότητες και τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα της στρατηγικής σε κάθε κράτος-μέλος και επικεντρώνουν την ενίσχυση στην υλοποίηση των στόχων για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη.

Στο πλαίσιο των επιχειρησιακών προγραμμάτων οι πόροι διατίθενται για τις πιο σημαντικές ανάγκες και εστιάζονται σε εκείνους τους τομείς πολιτικής για τους οποίους η στήριξη του ΕΚΤ είναι δυνατόν να επιφέρει σημαντικό αποτέλεσμα για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Για τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητας της ενίσχυσης του ΕΚΤ, τα επιχειρησιακά προγράμματα λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τις περιφέρειες και τις περιοχές που αντιμετωπίζουν τα σοβαρότερα προβλήματα (υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, παρακμάζουσες αγροτικές περιοχές, περιοχές εξαρτώμενες από την αλιεία).

Οι ποσοτικοποιημένοι στόχοι και δείκτες που επιλέγονται για την παρακολούθηση της υλοποίησης του εθνικού στρατηγικού πλαισίου αναφοράς είναι εκείνοι που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της υλοποίησης της ευρωπαϊκής για την απασχόλησης και των στόχων της Κοινότητας στους τομείς της κοινωνικής ένταξης, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Οι δείκτες παρακολούθησης πρέπει να συμβαδίζουν με αυτούς τους ποσοτικοποιημένους στόχους.

Στο Πλαίσιο των αξιολογήσεων που πραγματοποιούνται για τις δράσεις του ΕΚΤ αξιολογούνται, επίσης, και η συμβολή των δράσεων που στηρίζει το ΕΚΤ για τη υλοποίηση της στρατηγικής για την απασχόληση και των στόχων της Κοινότητας στους τομείς της κοινωνικής ένταξης, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στο κάθε κράτος-μέλος (Καρύδης, 2001).

1.3.6 Χρηστή διαχείριση, εταιρικές σχέσεις και άλλες διατάξεις

Το ΕΚΤ προωθεί τη χρηστή διαχείριση και την εταιρική σχέση. Τα μέτρα που ενισχύει σχεδιάζονται και υλοποιούνται στο κατάλληλο γεωγραφικό επίπεδο με έμφαση στο περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Τα κράτη-μέλη και η διαχειριστική αρχή κάθε επιχειρησιακού προγράμματος φροντίζουν για τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και για τις δέουσες διαβουλεύσεις με μη κυβερνητικούς φορείς στους τομείς του προγραμματισμού, της παρακολούθησης και της υλοποίησης της ενίσχυσης του ΕΚΤ.

Η διαχειριστική αρχή κάθε επιχειρησιακού προγράμματος στηρίζει την πρόσβαση μη κυβερνητικών οργανώσεων στις χρηματοδοτούμενες δραστηριότητες, ιδίως στον τομέα της κοινωνικής ένταξης και της ισότητας ανδρών και γυναικών.

Τα κράτη-μέλη και οι διαχειριστικές αρχές φροντίζουν ώστε τα επιχειρησιακά προγράμματα να περιλαμβάνουν τον τρόπο με τον οποίο προωθείται η ισότητα των φύλων στον προγραμματισμό, στην υλοποίηση, στην παρακολούθηση και στην αξιολόγηση.

Στο πλαίσιο κάθε επιχειρησιακού προγράμματος τα κράτη-μέλη και οι διαχειριστικές αρχές αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στην προώθηση και ενσωμάτωση καινοτόμων δραστηριοτήτων που επιλέγονται από τη διαχειριστική αρχή.

Στον τομέα της διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας καταβάλλεται προσπάθεια ώστε ο προγραμματισμός να λαμβάνει τη μορφή ειδικού άξονα προτεραιότητας. Τα κράτη-μέλη εξασφαλίζουν τη συνοχή και τη συμπληρωματικότητα των δράσεων του Ταμείου και των δράσεων που ενισχύονται από άλλα κοινοτικά διεθνικά προγράμματα, ιδιαίτερα στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Στον τομέα της τεχνικής βοήθειας η Επιτροπή προωθεί ιδιαίτερα τις ανταλλαγές εμπειριών, τις δραστηριότητες ευαισθητοποίησης, τα σεμινάρια, τη δικτύωση και τις αξιολογήσεις από ειδικούς, τη διάδοση των καλών πρακτικών, την ενθάρρυνση της αμοιβαίας μάθησης με στόχο την ενίσχυση της πολιτιστικής δράσης και της συμμετοχής του ΕΚΤ στους στόχους για την απασχόληση και την κοινωνική ένταξη (Σταματόπουλος & Θαλασσινός 2010).

Τέλος, η ετήσια και η τελική έκθεση υλοποίησης, που συντάσσονται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις για τα ταμεία (περιφερειακό, κοινωνικό, συνοχής), περιέχουν μια συνοπτική περιγραφή υλοποίησης των ακόλουθων:

1. Ενσωμάτωση της διάστασης των φύλλων καθώς και ειδικές δράσεις που σχετίζονται με τα φύλα.
2. Δράση ενίσχυσης της κοινωνικής ένταξης και της απασχόλησης των μειονοτήτων.
3. Καινοτόμες δραστηριότητες με αιτιολόγηση του τρόπου επιλογής τους, παρουσίασης των αποτελεσμάτων τους, διάδοσης και ενσωμάτωσης τους.
4. Δραστηριότητες διεθνικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας.

1.4 Στόχοι Ευρωπαϊκής Ένωσης

Κύριος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η δημιουργία μιας κοινής ρυθμιστικής πολιτικής, κοινής πολιτικής εξυγίανσης και κοινού συστήματος ασφάλισης. Ακόμα σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι γενικά η προστασία του δημόσιου συμφέροντος, συμβάλλοντας έτσι στη βραχυπρόθεσμη, μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη σταθερότητα και αποτελεσματικότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος, της οικονομίας, του εμπορίου, προς όφελος της οικονομίας, των πολιτών και των επιχειρήσεων της Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμβάλλει (Μούσης, 2011):

- [1] στη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, διασφαλίζοντας ιδίως υγιή, αποτελεσματική και συνεπή ρύθμιση και εποπτεία,
- [2] στη διασφάλιση της ακεραιότητας, της διαφάνειας, της αποδοτικότητας και της εύρυθμης λειτουργίας των αγορών,
- [3] στην ενίσχυση του διεθνούς εποπτικού συντονισμού,
- [4] στην αποτροπή της καταχρηστικής επιλογής του ευνοϊκότερου καθεστώτος εποπτείας και στην προαγωγή ισότιμων συνθηκών ανταγωνισμού,
- [5] στη διασφάλιση της δέουσας ρύθμισης και εποπτείας της ανάληψης των πιστωτικών και λοιπών κινδύνων και
- [6] στην ενίσχυση της προστασίας των πολιτών.

Επιπλέον τα καθήκοντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι τα παρακάτω:

Να συνεισφέρει στην καθιέρωση κοινών ρυθμιστικών και εποπτικών προτύπων και πρακτικών υψηλής ποιότητας, κυρίως προσφέροντας γνωμοδοτήσεις προς τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και με την ανάπτυξη κατευθυντήριων γραμμών, συστάσεων και σχεδίων ρυθμιστικών και εκτελεστικών τεχνικών προτύπων, τα οποία πρέπει να βασίζονται στις αντίστοιχες νομοθετικές πράξεις.

Να συμβάλλει στη συνεπή εκτέλεση των νομικά δεσμευτικών ενωσιακών πράξεων, ιδίως συνεισφέροντας στη διαμόρφωση κοινής εποπτικής νοοτροπίας, κατοχυρώνοντας τη συνεπή, αποδοτική και αποτελεσματική εφαρμογή των αντίστοιχων πράξεων, αποτρέποντας την καταχρηστική επιλογή του ευνοϊκότερου καθεστώτος εποπτείας, παρεμβαίνοντας και αντιμετωπίζοντας διαφωνίες μεταξύ αρμόδιων αρχών, εξασφαλίζοντας έτσι αποτελεσματική και συνεπή εποπτεία των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, διασφαλίζοντας τη συνεκτική λειτουργία των σωμάτων εποπτών και λαμβάνοντας μέτρα, μεταξύ άλλων, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης,

Να προωθεί και διευκολύνει την ανάθεση καθηκόντων και αρμοδιοτήτων μεταξύ αρμόδιων αρχών και να διοργανώνει και διενεργεί αναλύσεις των αρμόδιων αρχών, όπου περιλαμβάνεται η έκδοση κατευθυντήριων γραμμών και συστάσεων και ο εντοπισμός βέλτιστων πρακτικών, για την ενίσχυση της συνοχής των εποπτικών αποτελεσμάτων,

Επίσης να παρακολουθεί και υπολογίζει τις εξελίξεις της αγοράς στον τομέα αρμοδιότητάς της, περιλαμβανομένων ενδεχομένως των τάσεων της πίστης, ιδίως προς τα νοικοκυριά και τις ΜΜΕ, καθώς και να επιτελεί οικονομικές αναλύσεις των αγορών με στόχο την εμπειριστατωμένη εκπλήρωση των καθηκόντων της Αρχής και να ενισχύει την προστασία των καταθετών και των επενδυτών.

Να συμβάλλει στη συνεπή και συνεκτική λειτουργία των σωμάτων εποπτών, στην παρακολούθηση, εκτίμηση και μέτρηση του συστημικού κινδύνου, στην κατάρτιση και τον συντονισμό σχεδίων διάσωσης και εξυγίανσης, παρέχοντας υψηλού επιπέδου προστασίας των καταθετών και επενδυτών σε ολόκληρη την Ένωση και εκπονώντας μεθόδους για την εξυγίανση υπό κατάρρευση χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων και την εκτίμηση της ανάγκης κατάλληλων χρηματοδοτικών μέσων.

Να εκπληρώνει τυχόν άλλα ειδικά καθήκοντα τα οποία ορίζονται στον παρόντα κανονισμό ή σε άλλες νομοθετικές πράξεις και να δημοσιεύει στον ιστότοπό της και ενημερώνει σε τακτική βάση πληροφορίες σχετικές με το πεδίο δραστηριοτήτων της, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της,

σχετικά με τα καταχωρισμένα χρηματοοικονομικά ιδρύματα, ούτως ώστε να διασφαλίζεται η εύκολη πρόσβαση του κοινού στην πληροφόρηση, και τέλος να αναλαμβάνει, όπου πρέπει, όλα τα υφιστάμενα και εν εξελίξει καθήκοντα της επιτροπής ευρωπαϊκών αρχών εποπτείας (EEATE).

Η ιδέα δε της τραπεζικής ένωσης ως αναγκαίο συστατικό μιας βιώσιμης οικονομικής και νομισματικής ένωσης ανέπτυξε αξιόλογη δυναμική την άνοιξη του 2012 και έτσι από τον Ιούνιο του 2012 και έπειτα οι υπεύθυνοι πολιτικής της Ευρωζώνης ξεκίνησαν συζητήσεις επί του μακροχρόνιου σχεδιασμού της μελλοντικής .ένωσης. Τα βασικά στοιχεία τα οποία προβλέπεται να περιλαμβάνει η τραπεζική ένωση είναι:

[1] επίβλεψη του τραπεζικού συστήματος σε Ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω της ίδρυσης ενός Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού

[2] , μια Ευρωπαϊκή αρχή αρμόδια για την αναδόμηση και την εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος η οποία θα χρηματοδοτείται από ένα ταμείο .εξυγίανσης, και

έναν Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Προστασίας των Καταθέσεων.

Μέχρι στιγμής έχει συμφωνηθεί) η διαμόρφωση του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, ενώ το ταμείο .εξυγίανσης έχει μεταφερθεί για τα μέσα του 2014. Η στάση όμως της πολιτικής ηγεσίας της Γερμανίας που αντανάκλα και τις διαθέσεις του Γερμανικού λαού, φαίνεται να εξαρτάται από τον έλεγχο της διαδικασίας deleveraging στα τραπεζικά και δημόσια οικονομικά.

Εάν πρόκειται τα επόμενα πέντε χρόνια στο Ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα να εξανεμιστούν αξίες της τάξης €1 τρις, προφανώς δημιουργούνται βάσιμοι φόβοι ότι αυτές τις ζημιές μπορεί να τις επωμιστούν οι Γερμανοί φορολογούμενοι ή καταθέτες. Έτσι είναι προφανές ότι ενώ η Γερμανική κοινωνία θα πρέπει να προετοιμαστεί για να διαχειριστεί τα προβλήματα με τις Landesbanken προφανώς δεν επιθυμεί να συμμετάσχει στις συνολικές Ευρωπαϊκές ζημιές. Για αυτό το λόγο παρατηρείται πίεση προς bail-in solutions. Εάν λοιπόν η διαδικασία της απομόχλευσης δε φτάσει σε ένα ορατό τέλος, η όλη διαδικασία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν μπορεί να επιταχυνθεί (και όταν φτάσει δε θα υπάρχει λόγος να επιταχυνθεί). Με άλλα

λόγια μέχρι τότε η Γερμανία θα είναι εξαιρετικά διστακτική σε οτιδήποτε αφορά την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση (Bale, 2011).

1.4.1 Τα βαθύτερα εμπόδια της περαιτέρω οικονομικής ενοποίησης

Στην πραγματικότητα η περαιτέρω εμβάθυνση της ενοποιητικής διαδικασίας προϋποθέτει την μείωση της εθνική κυριαρχίας και την συναινετική κατάργηση πτυχών του έθνους κράτους. Έτσι ο θεμελιώδης ανασχετικός παράγοντας της ευρωπαϊκής οικονομικής ενοποίησης είναι ότι η Ε.Ε. συνεχίζει να αποτελείται από κυρίαρχα κράτη τα οποία είναι απρόθυμα να παραχωρήσουν επιπλέον εξουσίες σε υπερεθνικά κοινοτικά όργανα. Η εμβάθυνση της οικονομικής ενοποίησης όμως αναπόφευκτα θα οδηγήσει και σε εμβάθυνση της πολιτικής ένωσης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η πολιτική ένωση θα συνεπαγόταν και την ουσιαστική κατάργηση των κυρίαρχων κρατών, όμως τα κράτη συνεχίζουν να αποτελούν διακριτές πολιτικές μονάδες. Σύμφωνα με την ανάλυση των Τσινισιζέλη & Χρυσόχοου (2010) η κλασική προσέγγιση της κυριαρχίας, δηλαδή η δικαιοδοσία ενός κράτους να ασκεί εξουσία σε μια ορισμένη εδαφική επικράτεια και έναν ορισμένο πληθυσμό, έχει ως προϋπόθεση μια πολιτική συγκρότηση όπου η συμβίωση των μελών οργανώνεται αυτόνομα στα πλαίσια μιας πολιτικής κοινότητας.

Σε αυτή την κλασική μορφή της κυριαρχίας η έννοια της άσκησης της κρατικής εξουσίας στο σύνολο της επικράτειας υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για την διαμόρφωση του συστήματος κρατών. Στο σύστημα αυτό τα κράτη έχουν την αποκλειστική, αναφαίρετη, αυτοδύναμη και μόνιμη δυνατότητα επιβολής της κυριαρχίας, χωρίς η εξουσία αυτή να περιορίζεται από κάποια άλλη ανταγωνιστική εξουσία και χωρίς να είναι υποκείμενη σε κάποια υπέρτερη βούληση. Στην σύγχρονη όμως εποχή αυτή η παραδοσιακή μορφή κράτους δεν έχει την δυνατότητα να διαχειριστεί κρίσιμα ζητήματα που εξελίσσονται πέρα από το πεδίο του κρατικού ελέγχου. Έτσι η κλασική έννοια της κυριαρχίας υπαναχωρεί καθώς ανέρχονται νέες μορφές κρατικής

οργάνωσης οι οποίες αντανakλούν μια άλλη προσέγγιση σχετικά με την κρατική κυριαρχία.

Η προσέγγιση αυτή υπερβαίνει τις παραδοσιακές θεωρήσεις και αντιλήψεις, ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν την αυτόνομη διαχείριση των εσωτερικών υποθέσεων του κράτους χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις. Έτσι η ανάδυση νέων μορφών διακυβέρνησης, όπως αυτής της Ε.Ε. σχετικοποιούν την έννοια της κυριαρχίας και της προσδίδουν ένα νέο νόημα αναπροσδιορίζοντας την ιδιότητα του κράτους ως φορέα κυριαρχίας.

Ωστόσο, παρά τις αλλαγές αυτές και τις αλλοιώσεις της κλασικής της έννοιας, η κυριαρχία δεν καταργείται. Στην πραγματικότητα η κρατική κυριαρχία παραμένει το θεμελιώδες στοιχείο της πολιτικής συγκρότησης αλλά το εύρος της κυριαρχίας μειώνεται ώστε να προσαρμόζεται στις νέες συνθήκες. Στην πραγματικότητα η πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης χαρακτηρίζεται από την ένταση ανάμεσα στο διακυβερνητικό και τον υπερεθνικό χαρακτήρα (Bale, 2011).

1.5 Οι αδυναμίες στην αρχιτεκτονική της ευρωζώνης

Η οικονομική κρίση έφερε στην επιφάνεια τα δομικά ελλείμματα της αρχιτεκτονικής της ευρωζώνης. Αναλυτικότερα, οι Παπαστάμκος και Κότιος (2011) καταγράφουν μια σειρά από κενά και αστοχίες του συστήματος της ευρωζώνης. Πιο συγκεκριμένα, πρώτον, οι πολιτικές επιδιώξεις υπερίσχυσαν έναντι της οικονομικής πραγματικότητας. Έτσι αγνοήθηκε το γεγονός ότι οι χώρες που συγκρότησαν την ΟΝΕ δεν ήταν μια άριστη νομισματικό περιοχή καθώς τα κράτη μέλη ήταν ετερογενή και με διαφορετική διάρθρωση.

Όμως πολλοί θεώρησαν την ΟΝΕ μια σημαντικότερη πρόοδο προς την πολιτική ενοποίηση καθώς το εγχείρημα αυτό συνεπαγόταν την παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων στην άσκηση νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής. Επίσης η επανένωση της Γερμανίας δημιούργησε την ανάγκη θεσμικής της πλαισίωσης και ένταξης της στις ευρωπαϊκές δομές. Δεύτερον,

στην ONE συμμετείχαν αδιάκριτα χώρες με διαφορετικές κουλτούρες και παραδόσεις ως προς την άσκηση νομισματικής πολιτικής.

Αυτό δημιούργησε όμως προβλήματα στην λήψη αποφάσεων και την διακυβέρνηση της ευρωζώνης εξαιτίας των διαφορετικών προτεραιοτήτων και των αποκλιόντων αντιλήψεων. Τρίτον, στην ανεξάρτητη από πολιτικές παρεμβάσεις νομισματική πολιτική που ασκούσε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα κυριάρχησε το μονεταριστικό πρότυπο της Bundesbank εκφράζοντας την εμμονή προς την σταθερότητα των τιμών και την υποβάθμιση άλλων στόχων.

Τέταρτον, η δημιουργία της νομισματικής ένωσης αύξησε το εμπόριο στο εσωτερικό της ευρωζώνης, όμως τα κράτη μέλη χαρακτηρίζονταν από διαφορετικά επίπεδα ανταγωνιστικότητας και καθώς έχασαν την δυνατότητα μεταβολής των συναλλαγματικών ισοτιμιών, παρατηρήθηκε διεύρυνση του χάσματος ανταγωνιστικότητας.

Πέμπτον, η ευρωζώνη ήταν εκτεθειμένη στις διεθνείς αγορές και αδύναμη σε κερδοσκοπικές επιθέσεις καθώς η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα απαγόρευε την άμεση χρηματοδότηση των δημόσιων προϋπολογισμών καθιστώντας τις αγορές την μοναδική πηγή δανεισμού. Έκτον, στην ευρωζώνη απουσίαζε ένα σύστημα πρόληψης αλλά και αντιμετώπισης κρίσεων. Εξαιτίας της έλλειψης ενός τέτοιου μηχανισμού δεν υπήρχε δυνατότητα ουσιαστικής παρακολούθησης, ελέγχου και διόρθωσης των οικονομικών μεγεθών των κρατών μελών της ONE, δεδομένης της αποτυχίας του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Έβδομον, η συμμετοχή στην ONE εξαρτιόταν μόνο από την ικανοποίηση μακροοικονομικών κριτηρίων τα οποία καθορίστηκαν αυθαίρετα αλλά κυρίως αγνοούσαν τα διαθρωτικά κριτήρια σύγκλισης των πραγματικών οικονομιών.

Είναι προφανές πως η εμβάθυνση της οικονομικής ενοποίησης συνεπάγεται την αντιμετώπιση και την υπέρβαση των παραπάνω δομικών αδυναμιών της ευρωζώνης, οι οποίες ευθύνονται για την εκδήλωση μιας σειράς δυσλειτουργιών τόσο στην λειτουργία όσο και στην διακυβέρνηση της ONE (Lanoo, 2012).

1.6 Ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Οικονομίας

Οι συνήθεις τρόποι για τη μονοπώληση μιας αγοράς είναι δύο:

1. Ο πρώτος τρόπος είναι η συμφωνία μεταξύ των επιχειρήσεων, αποκαλούμενη σύμπραξη, να τηρήσουν μια συγκεκριμένη συμπεριφορά μέσα στην αγορά ώστε να περιοριστεί ο μεταξύ τους ανταγωνισμός. Σημειωτέον ότι η σύμπραξη δεν καταργεί την αυτονομία των επιχειρήσεων και μπορεί να μην αποβεί εις βάρος του καταναλωτικού κοινού όταν μέσω αυτής προωθείται η έρευνα, η εξειδίκευση ή η συνεργασία για τη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων.
2. Ο δεύτερος τρόπος για τον περιορισμό του ανταγωνισμού είναι οι συγκεντρώσεις επιχειρήσεων. Σε αντίθεση με τη σύμπραξη, η συγκέντρωση σημαίνει και ένωση πολλών επιχειρήσεων κάτω από ενιαία διοίκηση, η οποία πολλές φορές επιβάλλεται στο πλαίσιο της κοινής αγοράς γιατί, μέσω αυξήσεως του μεγέθους των οικονομικών μονάδων, δημιουργούνται οικονομίες κλίμακας που συμπιέζουν το κόστος παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος. Όταν όμως η συγκέντρωση των επιχειρήσεων ξεπεράσει ορισμένα όρια μπορεί να οδηγήσει σε περιορισμό του ανταγωνισμού.

Εκτός από τις συμπράξεις και τις συγκεντρώσεις, προβλήματα στον ανταγωνισμό μέσα στα πλαίσια της ΕΕ δημιουργούν και ορισμένες ενέργειες των κυβερνήσεων των κρατών-μελών. Τέτοιες ενέργειες είναι η διακριτή πολιτική υπέρ κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και η προτιμησιακή συμπεριφορά υπέρ των δημοσίων επιχειρήσεων.

1. Διακριτική πολιτική ενισχύσεων

Πολλές φορές, για οικονομικούς λόγους, οι κυβερνήσεις παρέχουν διακριτικές ενισχύσεις σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας ή επιχειρήσεις, ώστε να τις προστατεύσουν από τον ανταγωνισμό που είναι αποτέλεσμα της απελευθέρωσης του εμπορίου μεταξύ των κρατών-μελών. Η παροχή αυτών των ενισχύσεων είναι αντίθετη με τις διαρθρωτικές αλλαγές που θα πρέπει να γίνουν μέσα

στις επιχειρήσεις λόγω των τεχνολογικών μεταβολών και ενέχουν μεγάλο κοινωνικό κόστος.

2. Προτιμησιακή συμπεριφορά υπέρ των δημοσίων επιχειρήσεων.

Οι δημόσιες επιχειρήσεις στα κράτη-μέλη χρησιμοποιούνται από τις κυβερνήσεις για την επίτευξη πολλών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών στόχων. Έναντι αυτών των υπηρεσιών που παρέχουν στην κυβερνητική πολιτική, οι κυβερνήσεις παρέχουν σε αυτές διάφορα προνόμια που μπορούν να επηρεάσουν δυσμενώς τους όρους ανταγωνισμού για τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα που ανήκουν σε ένα κράτος ή άλλα κράτη-μέλη.

1.6.1 Θεσμικό Πλαίσιο και Όργανα για την Εξασφάλιση του Ανταγωνισμού της ΕΕ

Ένας από τους θεμελιώδεις στόχους που περιλαμβάνεται στην Συνθήκη της Ρώμης είναι η εγκαθίδρυση ελεύθερου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά. Τα βασικά άρθρα της Συνθήκης της Ρώμης, που αποτελούν το πλαίσιο για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, είναι εκείνα που αναφέρονται στις συμπράξεις, τις συγκεντρώσεις και τις κρατικές ενισχύσεις.

Αρμόδιο όργανο για την ερμηνεία και την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού είναι η Επιτροπή, η οποία συγκεντρώνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες από τις αρμόδιες αρχές των κρατών-μελών καθώς και από τις επιχειρήσεις και τους εκπροσώπους των οργανώσεων τους. Επίσης, η Επιτροπή μπορεί να διεξαγάγει η ίδια ειδικές έρευνες σε κλάδους ή επιχειρήσεις όπου υπάρχει υπόνοια ότι παραβιάζονται οι διατάξεις περί ανταγωνισμού. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει καθιερώσει ορισμένες γενικές αρχές σχετικά με τις αρμοδιότητες και τις δικαιοδοσίες των εθνικών αρχών και της Επιτροπής.

Για την εξασφάλιση μεγαλύτερης συνεργασίας ,μεταξύ των εθνικών αρχών και της Επιτροπής, έχει καθοριστεί από την Επιτροπή με δήλωση της ότι η ίδια είναι αρμόδια για τη χάραξη και εφαρμογή της πολιτικής

ανταγωνισμού σε επίπεδο Ευρωπαϊκής ένωσης, ενώ οι εθνικές αρχές έχουν ως αρμοδιότητα την προστασία των υποκειμενικών δικαιωμάτων των πολιτών στις μεταξύ τους σχέσεις και την εξασφάλιση υπέρ αυτών της εφαρμογής του Κοινοτικού Δικαίου.

Οι ενέργειες της Επιτροπής στα θέματα ανταγωνισμού ελέγχονται για μεν τη νομική τους τεκμηρίωση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, για δε την πολιτική τους πλευρά (κυρίως τον προσανατολισμό) από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Γενικά οι αρμοδιότητες των εθνικών αρχών και των κοινοτικών αρχών στα θέματα ανταγωνισμού είναι αυτόνομες και παράλληλες. Όμως στην περίπτωση που υπάρχει αντίθεση μεταξύ εθνικού και Κοινοτικού Δικαίου τότε υπερισχύει το δεύτερο (Κοτσίρης, 2003) .

Κεφάλαιο 2^ο: Η ευρωπαϊκή Οικονομία και οι πολιτικές που έχουν δημιουργηθεί

2.1 Οικονομική πολιτική

Η οικονομική πολιτική της ΕΕ έχει ως κύριο στόχο τη διαρκή ανάπτυξη και τη δημιουργία περισσότερων θέσεων απασχόλησης. Αποσκοπεί όχι μόνο στη σταθεροποίηση της οικονομίας βραχυπρόθεσμα και στην αύξηση του αναπτυξιακού δυναμικού μεσοπρόθεσμα, αλλά και στην αντιμετώπιση μακροπρόθεσμων προκλήσεων, όπως η γήρανση του πληθυσμού και η παγκοσμιοποίηση.

Οι οικονομικές πολιτικές χαράσσονται και εφαρμόζονται τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η οικονομική πολιτική αποτελεί κυρίως εθνική αρμοδιότητα, παρόλο που η Συνθήκη ΕΚ ορίζει ότι πρέπει να θεωρείται "θέμα κοινού ενδιαφέροντος" και να συντονίζεται από το Συμβούλιο. Μια ομάδα κρατών μελών έχει κάνει ένα σημαντικό βήμα προς την οικονομική ολοκλήρωση υιοθετώντας ενιαίο νόμισμα, το ευρώ, το οποίο χρησιμοποιείται σήμερα από περισσότερο από το 50% των πολιτών της ΕΕ.

Ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών επιτυγχάνεται με την παρακολούθηση των οικονομικών εξελίξεων σε κάθε κράτος μέλος καθώς και στο σύνολο της ΕΕ με βάση τις εκθέσεις που καταρτίζει η Γενική Διεύθυνση ECFIN για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η λεγόμενη "πολυμερής επιτήρηση" περιλαμβάνει έλεγχο που διασφαλίζει ότι οι οικονομικές πολιτικές είναι συμβατές με το "χάρτη πορείας" για την ανάπτυξη και την απασχόληση, ο οποίος περιέχεται στη δέσμη "ολοκληρωμένων κατευθυντηρίων γραμμών" της Επιτροπής για τις οικονομικές πολιτικές των κρατών μελών.

Τα υγιή δημόσια οικονομικά συμβάλλουν στη μακροοικονομική σταθερότητα και στηρίζουν τη νομισματική πολιτική με τη διατήρηση σταθερών τιμών και χαμηλών επιτοκίων. Και οι δύο αυτοί παράγοντες συντελούν στην αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων και των αποταμιεύσεων. Τα υγιή δημόσια οικονομικά, χάρη στη μείωση του δημόσιου χρέους και, κατά

συνέπεια, της επιβάρυνσης από τόκους, δημιουργούν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη μείωση της στρεβλωτικής φορολογίας και / ή την αύξηση των παραγωγικών δημοσίων δαπανών. Τέλος, τα υγιή δημόσια οικονομικά προωθούν μακροπρόθεσμα την ανάπτυξη και την απασχόληση, βοηθώντας τις διάφορες χώρες να αντιμετωπίσουν τις σημαντικές πιέσεις για αύξηση των δημοσίων δαπανών, κυρίως για συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη λόγω της γήρανσης του πληθυσμού.

Οι εξελίξεις των δημοσίων οικονομικών στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων και των εξελίξεων στο πλαίσιο της δημοσιονομικής εποπτείας της ΕΕ, αποτελούν αντικείμενο τακτικής παρακολούθησης και ανάλυσης από τη Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και Χρηματοδοτικών Υποθέσεων. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης αυτής δημοσιεύονται κάθε χρόνο στην έκθεση με τίτλο "Δημόσια Οικονομικά στην ΟΝΕ".

2.2 Πολιτικές εμπορίου και διμερείς συμβάσεις

2.2.1 Ενισχύσεις σε μη Συνδεδεμένες Χώρες

Σ' αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται αναπτυσσόμενες χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας. Η συνεργασία αυτών των χωρών με την ΕΕ είναι λιγότερο στενή σε σχέση με τις χώρες ΑΚΕ και γίνεται μέσω συμφωνιών που έχουν περιορισμένη έκταση. Στο πλαίσιο αυτών των συμφωνιών δεν προβλέπονται ελεύθερες χώρες της ΕΕ, αλλά ούτε και διατάξεις για οικονομική βοήθεια, η οποία εξαρτάται κάθε χρόνο από σχετική έγκριση στον κοινοτικό προϋπολογισμό.

Δυο είναι οι άξονες συνεργασίας με τις μη συνδεδεμένες χώρες: η ενίσχυση της ανάπτυξης των φτωχών πληθυσμών και η συνεργασία με περιοχές που έχουν μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης.

Οι χρηματοοικονομικές και τεχνικές ενισχύσεις προς αυτές τις χώρες αναφέρονται κυρίως στη γεωργική ανάπτυξη, το περιβάλλον, την ανθρώπινη

διάσταση της ανάπτυξης, την προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Επίσης, ένα μέρος των ενισχύσεων φυλάσσεται για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών και για την κάλυψη μείωσης των εξαγωγικών εισπράξεων των φτωχότερων από αυτές τις χώρες (Jones, 2002).

2.2.2 Γενικές Δασμολογικές Προτιμήσεις

Το σύστημα των γενικών δασμολογικών προτιμήσεων που έχει συμφωνηθεί από τις βιομηχανικές χώρες στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη αποτελεί ένα σημαντικό μέσο συνεργασίας για την ανάπτυξη. Σύμφωνα με αυτό το σύστημα, για τα κατεργασμένα προϊόντα των αναπτυσσόμενων χωρών, προσφέρονται τελωνειακές εκπτώσεις οι οποίες μπορούν να φθάσουν μέχρι πλήρη ατέλεια.

Για τα βιομηχανικά προϊόντα των αναπτυσσόμενων χωρών οι εισαγωγές γίνονται χωρίς την επιβολή τελωνειακών δασμών από τις χώρες της ΕΕ, σύμφωνα με τους όρους της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου που δεν επιτρέπουν τη διακριτική χρήση των τελωνειακών προτιμήσεων. Η μη επιβολή των τελωνειακών δασμών γίνεται με ένα σύστημα ποσοτώσεων κατά το οποίο καθορίζονται ορισμένα ποσοστά εισαγωγών. Τα ποσοστά αυτά είναι χαμηλότερα για τα ευαίσθητα προϊόντα και υψηλότερα για τα λιγότερα ευαίσθητα.

2.2.3 Μέτρα Εμπορικής Άμυνας

Εκτός από τις υπερβολικές ποσότητες ή τις χαμηλές κανονικές τιμές των εισαγόμενων προϊόντων που μπορούν να προκαλέσουν ζημιές στους κοινοτικούς παραγωγούς και για την προστασία των οποίων η ΕΕ λαμβάνει μέτρα επιτήρησης και διασφάλισης, ζημιές στους παραγωγούς μπορούν να συμβούν και στις εξής περιπτώσεις κατά τις οποίες η ΕΕ λαμβάνει ορισμένα μέτρα άμυνας:

Η μια περίπτωση λήψης αμυντικών μέτρων είναι εκείνη κατά την οποία η τιμή εξαγωγής ενός προϊόντος προς τις χώρες της ΕΕ είναι μικρότερη από την κανονική τιμή ενός ομοειδούς προϊόντος. Αυτή είναι η αποκαλούμενη περίπτωση ντάμπινγκ.

Η δεύτερη περίπτωση λήψης αμυντικών μέτρων είναι εκείνη κατά την οποία οι εξαγωγές τρίτων χωρών προς την ΕΕ επιδοτούνται από αυτές.

Στην περίπτωση που ένα εισαγόμενο στην ΕΕ προϊόν αποτελεί αντικείμενο ντάμπινγκ, η ΕΕ μπορεί να επιβάλλει ένα δασμό αντιντάμπινγκ σύμφωνα με τις διατάξεις του κώδικα αντιντάμπινγκ της GATT, που έχουν μεταφερθεί και ενσωματωθεί στο Κοινοτικό Δίκαιο. Για να προσδιοριστεί ο δασμός αντιντάμπινγκ που θα επιβληθεί πρέπει προηγουμένως να προσδιοριστεί η κανονική τιμή και η τιμή εξαγωγής προς τις χώρες της ΕΕ (Berger & Moutos 2004).

Ο προσδιορισμός της κανονικής τιμής ενός προϊόντος γίνεται με βάση τις πληρωθείσες ή πληρωτέες τιμές, κατά τις συνήθεις εμπορικές πράξεις, από ανεξάρτητους πωλητές στη χώρα εξαγωγής. Ως τιμή εξαγωγής θεωρείται η πράγματι καταβλητέα ή καταβληθείσα τιμή από την χώρα της ΕΕ που κάνει την εισαγωγή του προϊόντος. Ύστερα από δίκαιη σύγκριση των δύο τιμών καθορίζεται ως περιθώριο ντάμπινγκ το ποσό κατά το οποίο η κανονική τιμή υπερβαίνει την τιμή εξαγωγής προς την ΕΕ.

Για τη διαπίστωση της ύπαρξης, της έκτασης και των συνεπειών του ντάμπινγκ που καταγγέλλονται από τους ενδιαφερόμενους η Επιτροπή διεξάγει ειδική έρευνα. Μέχρις ότου ολοκληρωθεί η έρευνα η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει την επιβολή ενός προσωρινού δασμού αντιντάμπινγκ. Όταν οριστικοποιηθεί η έρευνα καθορίζεται ο οριστικός δασμός αντιντάμπινγκ.

Αντίστοιχα μέτρα άμυνας παίρνονται κατά των εξαγωγικών επιδοτήσεων τρίτων χωρών. Για να θεωρηθεί ότι επιδοτείται από ένα προϊόν που εξάγει στην ΕΕ πρέπει να συντρέχουν οι εξής λόγοι:

1. Να γίνεται χρηματοδότηση από τις δημόσιες Αρχές ή από ένα φορέα του ιδιωτικού τομέα που ενεργεί κατ εντολή των δημοσίων αρχών. Οι

μορφές χρηματοδότησης μπορεί να είναι άμεση μεταφορά κεφαλαίων, εγγύηση για δάνεια, φορολογικά κίνητρα κ.α.

2. Να προκύπτει κάποιο όφελος για τον εξαγωγέα τρίτης χώρας.

Η διαδικασία διαπίστωσης υπάρξεως επιδοτούμενων εξαγωγών προς την ΕΕ είναι ανάλογες με εκείνες των περιπτώσεων ντάμπινγκ και, εφόσον συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις, επιβάλλεται ένας προσωρινός ή οριστικός αντισταθμιστικός δασμός, πάλι σύμφωνα με το ντάμπινγκ διαδικασίες (Bean et al, 1998).

2.3 Εξαγωγικό Καθεστώς της ΕΕ

Τέσσερα είναι τα σημεία στα οποία υπάρχει παρέμβαση εκ μέρους της ΕΕ στα θέματα των εξαγωγών προς τρίτες χώρες (Jovanovic, 1998):

1. Ποσοτικοί περιορισμοί των ευρωπαϊκών εξαγωγών

Εκτός συγκεκριμένων περιπτώσεων που έχουν καθοριστεί με ειδικό κανονισμό του Συμβουλίου, όλα τα υπόλοιπα προϊόντα της ΕΕ είναι ελεύθερα προς εξαγωγή σε τρίτες χώρες. Υπό την πίεση, όμως, εκτάκτων συνθηκών της αγοράς που προκαλούν ελλείψεις σημαντικών προϊόντων, η ΕΕ μπορεί να καθιερώσει ποσοτικούς περιορισμούς των εξαγωγών τόσο προς ορισμένες τρίτες χώρες προορισμού όσο και από ορισμένες περιοχές προελεύσεως. Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή θέτει σε κίνηση μια ειδική διαδικασία πληροφόρησης και διαβούλευσης, είτε με δική της πρωτοβουλία είτε με αίτηση ενός κράτους-μέλους.

2. Εναρμόνιση των καθεστώτων ενισχύσεων των εξαγωγών

Προκειμένου να διαμορφωθούν δίκαιες συνθήκες ανταγωνισμού μεταξύ των εξαγωγικών επιχειρήσεων της ΕΕ, η Συνθήκη της ΕΟΚ προβλέπει την εναρμόνιση των καθεστώτων ενισχύσεων που τα κράτη-μέλη έχουν διαμορφώσει για τις επιχειρήσεις τους. Οι μεγαλύτερες αποκλίσεις μεταξύ των

κρατών-μελών αναφορικά με τις εξαγωγικές ενισχύσεις έχουν εντοπιστεί στις εξαγωγικές πιστώσεις και στην ασφάλιση των πιστώσεων. Ως προς τις εξαγωγικές πιστώσεις η ΕΕ εφαρμόζει ένα διακανονισμό που έχει συναφθεί στα πλαίσια του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (ΟΟΣΑ). Ο διακανονισμός αυτός αναφέρεται στις κατευθυντήριες γραμμές για τις εξαγωγικές πιστώσεις που θα πρέπει να στηρίζονται από το Δημόσιο.

3. Προώθηση των εξαγωγών

Στον κοινοτικό προϋπολογισμό υπάρχει ειδική πρόβλεψη για την προώθηση των εξαγωγών και ιδιαίτερα για τη χρηματοοικονομική ενίσχυση της συνεργασίας και της ανάληψης κοινών δράσεων υπέρ των εξαγωγών σε κοινοτικό επίπεδο (π.χ. διεθνείς εκθέσεις). Η συνεργασία αυτή αποβλέπει να συντονίσει τις δράσεις των επαγγελματικών οργανώσεων και οργανισμών προώθησης των εξαγωγών των κρατών-μελών και να συγκεντρώνει τις δραστηριότητες σε ορισμένες επιλεγμένες χώρες, όπως η Κίνα, Ιαπωνία, χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κα.

4. Εξάλειψη των εμποδίων στις εξαγωγές

Επειδή οι ευρωπαϊκές εξαγωγικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πληθώρα εμποδίων εκ μέρους πολλών τρίτων χωρών στις εξαγωγές που προέρχονται από την ΕΕ, η Επιτροπή έχει καταρτίσει μια στρατηγική για την εξάλειψη αυτών των εμποδίων. Η στρατηγική περιλαμβάνει διμερείς ενέργειες ως προς τα ενδιαφέροντα τρίτα κράτη και πολυμερείς ενέργειες στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών.

2.4 Λοιπές πολιτικές

Αγροτική πολιτική

Η κοινή αγροτική πολιτική ξεκίνησε το 1961 και υπήρξε η πρώτη πραγματική κοινή πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Τις επόμενες

δεκαετίες, οι πρόοδοι στην τεχνολογία και τη χημεία οδήγησαν σε αύξηση της γεωργικής παραγωγής. Η ευρωπαϊκή γεωργία παράγαγε όλο και περισσότερο, χωρίς να λαμβάνεται όμως υπόψη η ζήτηση της αγοράς. Το 1988 ο βαθμός αυτάρκειας της Κοινότητας έφτασε το 120%.

Σήμερα, οι επιδοτήσεις από την Ε.Ε. δίνονται πλέον σε γεωργούς που δέχονται να παράγουν λιγότερο με βιολογικές όμως μεθόδους καλλιέργειας. Οι αγρότες είναι υποχρεωμένοι να συμμορφώνονται με πρότυπα που θεσπίζει η Ε.Ε. σχετικά με την ασφάλεια των τροφίμων, την υγεία των ζώων και των φυτών, την καλή μεταχείριση των ζώων, καθώς και τη διατήρηση των παραδοσιακών αγροτικών τοπίων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας.

Η ευρωπαϊκή αγροτική παραγωγή προσαρμόζεται στους όρους της παγκόσμιας αγοράς. Η κοινή αγροτική πολιτική έχει πλέον ως στόχο να κάνει την ευρωπαϊκή γεωργία και κτηνοτροφία ανταγωνιστικές, ποιοτικές, ικανές να προσαρμόζονται στις περιβαλλοντικές ανάγκες αλλά και στις εξελίξεις της διεθνούς αγοράς.

Περιβάλλον

Η προστασία του περιβάλλοντος έχει ζωτική σημασία για τον άνθρωπο, τη φύση, για το σύνολο της ζωής στον πλανήτη Γη. Αποτελεσματική αντιμετώπισή του μπορεί να γίνει μόνο στο πλαίσιο μιας υπερεθνικής συνεργασίας. Στόχος της Ε.Ε. είναι να συνδυάσει την οικονομική ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη, την ανάπτυξη δηλαδή που δεν εξαντλεί τους φυσικούς πόρους του πλανήτη και διαφυλάσσει την ικανότητα της γης να υποστηρίξει τη ζωή σε όλη της την ποικιλομορφία.

Ένα εξαιρετικά επείγον περιβαλλοντικό ζήτημα είναι η αλλαγή του κλίματος. Η Ε.Ε. υπέγραψε το Πρωτόκολλο του Κιότο για τις Κλιματικές Αλλαγές που αποσκοπεί στη *«σταθεροποίηση των συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, σε επίπεδα τέτοια ώστε να προληφθούν επικίνδυνες επιπτώσεις στο κλίμα από τις ανθρώπινες δραστηριότητες»*. Στο πλαίσιο αυτό, εγκαινιάστηκε μια εκστρατεία για τη

μείωση εκπομπών των «αερίων θερμοκηπίου» που ευθύνονται για την υπερθέρμανση του πλανήτη. Ένα τέτοιο αέριο είναι και το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂). Έτσι, η Ε.Ε. δεσμεύθηκε να δράσει για την καταστολή της αύξησης των εκπομπών CO₂. Η αλλαγή του κλίματος είναι ένα παγκόσμιο πρόβλημα, όμως καθένας από εμάς έχει τη δύναμη να συνεισφέρει στη λύση του.

Αναπτυξιακή Πολιτική

Η ΕΕ επιχειρεί να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στη διεθνή αναπτυξιακή συνεργασία, ως πρώτος, εξάλλου, δωρητής βοήθειας. Εστιάζει την προσοχή της στην επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας, όπως αυτοί έχουν οριοθετηθεί από τον ΟΗΕ, υπογραμμίζοντας συγχρόνως τη σημασία της συνοχής και της συνέπειας μεταξύ των παράλληλων διαδικασιών που διενεργούνται εντός του ΟΗΕ, ήτοι της προετοιμασίας της αναπτυξιακής ατζέντας για μετά το 2015, της εφαρμογής των αποτελεσμάτων της Διάσκεψης Rio+20 και της Χρηματοδότησης για την Ανάπτυξη. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδει στην αποτελεσματικότητα της βοήθειας υπό το πρίσμα των αποτελεσμάτων του Φόρουμ Υψηλού Επιπέδου που έγινε στο Μπουσάν της Ν. Κορέας (2011).

Ως προς τα ειδικότερα θέματα της αναπτυξιακής της πολιτικής, βασικό κείμενο αναφοράς για την ΕΕ αποτελεί η «Ατζέντα για Αλλαγή», το οποίο υιοθετήθηκε στο Συμβούλιο Αναπτυξιακής Συνεργασίας, στις Βρυξέλλες, στις 14 Μαΐου 2012, και το οποίο αντανακλά το γενικότερο αίτημα για συνεκτική και αποτελεσματική προσέγγιση ως προς την εξωτερική δράση και την αναπτυξιακή πολιτική της ΕΕ. Οι σχετικές κοινοτικές δεσμεύσεις αναφέρονται στην εξάλειψη της παγκόσμιας φτώχειας, στην αποτελεσματικότητα της βοήθειας και στη συνοχή των πολιτικών για την ανάπτυξη, προσβλέποντας ιδιαίτερα στον εμπλουτισμό του διεθνούς διαλόγου για τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας με τους Βιώσιμους Στόχους της Χιλιετίας και λαμβάνοντας, εν προκειμένω, υπ' όψιν τα αποτελέσματα της Διάσκεψης Rio+20 για το περιβάλλον και τη διεθνή αναπτυξιακή ατζέντα πέραν του 2015, με επίκεντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Παράλληλα, η ΕΕ δίνει έμφαση στη στήριξη του προϋπολογισμού τρίτων χωρών, εστιάζοντας σε χώρες και δράσεις όπου διαπιστώνεται ανεπάρκεια πόρων και επιδιώκοντας τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα βάση οικείας αξιολόγησης και με κριτήρια: την προώθηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των δημοκρατικών αξιών, τη βελτίωση της δημόσιας χρηματοοικονομικής διαχείρισης, τη μακροοικονομική σταθερότητα, τη μηδενική ανοχή στη διαφθορά, τη συνολική μεγέθυνση, τη βελτίωση παροχής υπηρεσιών, τη δημιουργία κρατικών υποδομών στις εύθραυστες χώρες, την ανταπόκριση στις αναπτυξιακές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα Μικρά Νησιωτικά Κράτη και οι Υπεράκτιες Χώρες και Περιφέρειες, την καλύτερη διαχείριση εθνικών εσόδων και τη σταδιακή μείωση της εξάρτησης από τη βοήθεια (Μούσης, 2011).

Κεφάλαιο 3^ο Η οικονομική Κρίση στην Ευρώπη και οι Επιπτώσεις της σε χώρες και περιοχές

3.1 Η Παγκόσμια Οικονομική Κρίση & Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κρίση

Η Χρηματοοικονομική Κρίση ορίζεται ως μία χρονική περίοδος κατά την οποία η αγορά υφίσταται μία έντονη καθοδική κίνηση η οποία γίνεται πλήρως αντιληπτή στην αγορά. Η χρηματοοικονομική κρίση είναι μία διατάραξη των χρηματοοικονομικών αγορών, η οποία προκαλεί επιδείνωση των προβλημάτων της αντίστροφης επιλογής και του ηθικού κινδύνου, με αποτέλεσμα την ανικανότητα των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων να διοχετεύουν κεφάλαια με αποτελεσματικό τρόπο στις περισσότερο αποδοτικές επενδυτικές ευκαιρίες .

Η διατάραξη αυτήν εμφανίζεται αρχικώς σε μια χώρα στις περισσότερες των περιπτώσεων και στη συνέχεια διαχέεται στο εξωτερικό. Σύμφωνα με τον Summers (2000), η μετάδοση της κρίσης από χώρα σε χώρα μπορεί να πραγματοποιηθεί με τέσσερις διαφορετικούς μηχανισμούς:

- Η επέλευση κοινών αρνητικών παραγόντων σε δύο ή περισσότερες χώρες, όπως είναι η κρίση στην αγορά των μετοχών σε δύο ή περισσότερες χώρες.
- Οι εμπορικοί δεσμοί μεταξύ δύο χωρών επιτρέπουν τη μεταφορά των μεταβολών σε τιμές και εισοδήματα μεταξύ τους.
- Ο υψηλός ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών, ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε έντονες συναλλαγματικές υποτιμήσεις των νομισμάτων.
- Οι χρηματοοικονομικοί δεσμοί μεταξύ δύο ή περισσότερων χωρών μπορούν να οδηγήσουν σε υψηλές συσχετίσεις μεταξύ αγορών περιουσιακών στοιχείων. Επομένως, όταν μία χώρα επενδύει ή δανείζει κάποια άλλη χώρα και υπάρξουν αρνητικά νέα για μία από τις

δύο με αποτέλεσμα να επέλθει κρίση σε αυτήν, τότε συμπαρασύρεται και η άλλη χώρα (Δημήτριος Στράντζαλης, 2010).

Στα χαρακτηριστικά μιας οικονομικής κρίσης παρατηρούνται φαινόμενα εκτεταμένων απολύσεων, μείωση της χρηματιστηριακής δραστηριότητας πολλών χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων, της χρεοκοπίας πολλών επιχειρήσεων, των εκτεταμένων πωλήσεων μετοχών και τις συνεπαγόμενες εξαγορές. Από την άλλη πλευρά παρατηρούμε ότι οι τιμές των προϊόντων παραμένουν σταθερές ή ακόμα και μειώνονται (αντιπληθωρισμός) αυξάνοντας το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των καταναλωτών ενώ τα επιτόκια της αγοράς είναι συγκριτικά χαμηλότερα προσφέροντας συγχρόνως την ευκαιρία για επενδυτικά κεφάλαια χαμηλού κόστους (Βλάμης κ.α, 2010).

3.1.1 Τα Αίτια και οι επιπτώσεις της Οικονομικής Κρίσης

Τα αίτια όπου μπορεί να οδηγήσουν στην οικονομική κρίση διαφοροποιούνται ανάλογα με την χρονική περίοδο αλλά και την περιοχή. Κάθε οικονομική κρίση έχει τα δικά της αίτια, παρ' όλα αυτά αρκετοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι για να οδηγηθούμε σε οικονομική κρίση, απαραίτητη προϋπόθεση είναι κάποιος παράγοντες, που θα μπορούσαμε να τους διακρίνουμε σε εσωτερικούς και εξωτερικούς, όπου εσωτερικοί εντοπίζονται εντός των χωρών, δηλαδή στην λειτουργία των εγχώριων κεφαλαιαγορών και στους εξωτερικούς εντοπίζεται στην Διεθνή Κεφαλαιαγορά του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Οι παράγοντες ανεξάρτητα με το αν είναι εσωτερικοί ή εξωτερικοί μπορούν και επηρεάζονται από κοινούς άξονες οι οποίοι είναι πολλοί. Κάθε εποχή ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της και τις ιδιαιτερότητες της εμφανίζει κρίσεις. Άλλοτε άξονας είναι οι χρηματιστηριακές αξίες, άλλοτε η μεγάλη δανειοδότηση από μη τραπεζικούς οργανισμούς και η δημιουργία επικίνδυνων παραγωγών που διοχετεύουν στην αγορά, άλλοτε από κοινωνικές ανισότητες, άλλοτε τοπικοί ή παγκόσμιοι πόλεμοι και άλλοτε παγκόσμια συγκέντρωση πλούτου (Crotty, 2009).

Τα αίτια και οι παράγοντες είναι αλληλένδετες έννοιες και πολλές φορές μπορούμε να τις ταυτίσουμε. Για να φτάσουμε στην οικονομική κρίση θα πρέπει να υπάρχουν ή οι παράγοντες ή τα αίτια ή ο συνδυασμός των δυο.

Οι επιπτώσεις από μια οικονομική κρίση μπορούν να επηρεάσουν:

- Το Διεθνές Εμπόριο
- Τα προσωπικά Εισοδήματα
- Να προκαλέσουν αύξηση της ανεργίας, πτώχευση τραπεζών, εταιρειών και επιχειρήσεων
- Μείωση στην αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή και στην βιομηχανία – ναυτιλία.
- Να δημιουργήσει μείωση Ρευστότητας των τραπεζών και των κερδών των επιχειρήσεων.

3.2 Οικονομική κρίση, Ευρώπη και Ελλάδα

Η ευρωπαϊκή οικονομία μετά από την κρίση που έχουν περάσει πολλές από τις χώρες μέλη της έχει εμπλακεί σε ένα φαύλο κύκλο και η έξοδος από αυτόν προϋποθέτει για τις χώρες αυτές, και συνεπώς για την ευρωπαϊκή ένωση, τη μείωση του δημόσιου ελλείμματος, του δημοσίου χρέους και της ανεργίας.

Μιλώντας συγκεκριμένα για την Ελλάδα , μετά από μια δεκαπενταετή περίοδο αύξησης του ΑΕΠ στην Ελλάδα, το 2009 μειώθηκε κατά 4% επηρεαζόμενο κυρίως από τη μεγάλη πτώση στις επενδύσεις, στην ιδιωτική κατανάλωση και στις εξαγωγές. Το 2012 προβλέπεται σωρευτικά ότι ο αρνητικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ θα προσεγγίσει το 22% και η στατιστική ανεργία θα αυξηθεί από 9,5% (9471.000 άτομα το 2009) σε 24% (1.200.000 άτομα το 2012).

Επιπλέον η ύφεση στην ελληνική οικονομία επεκτείνεται σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, επηρεάζοντας αρνητικά την απασχόληση και διευρύνοντας με την αύξηση της ανεργίας τις συνθήκες κρίσης της

απασχόλησης στην Ελλάδα αλλά και στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω (Soros, 2008).

Τα σχέδια διάσωσης που προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο σε Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία, Κύπρο, με τη μορφή δανείων, αποτελούν εκτός των άλλων, θεσμικές ευρωπαϊκές πλατφόρμες λιτότητας και «αγοράς» χρόνου από τα κοινοτικά όργανα, οι οποίες αξιοποιούνται στο έπακρο από τις αγορές και τους κερδοσκόπους.

Πράγματι, και η πρόταση του πρώην Γάλλου προέδρου Ν. Σαρκοζί για τη συμμετοχή των γαλλικών τραπεζών στο πρόγραμμα μετακύλισης μέχρι και 70% της αξίας των ελληνικών ομολόγων που λήγουν την προσεχή τριετία, λαμβάνοντας νέα ομόλογα διάρκειας μέχρι 30 ετών, περιλαμβάνεται σε αυτή τη στρατηγική των αγορών. Το επιτόκιο των νέων ομολόγων θα κυμαίνεται στο 5,5%, ενώ η χώρα μας θα μπορούσε να καταβάλλει «έξτρα μπόνους» στους επενδυτές μέχρι 2,5% στην περίπτωση που η Ελλάδα εμφανίσει υψηλούς αναπτυξιακούς ρυθμούς. Βέβαια το επιτόκιο των νέων ομολόγων μπορεί να είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με τις αποδόσεις τους στη δευτερογενή αγορά, αλλά σε μια περίοδο που ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ είναι αρνητικός ή οριακά θετικός (2016) αδυνατεί να απαλλάξει τη χώρα μας από το φαύλο κύκλο αύξησης του χρέους.

Επιπλέον, μετακυλύετε, με τη γαλλική πρόταση, το 70% του χρέους που λήγει τη τριετία 2012-2014, αλλά η εξάρτηση του νέου δανείου (60-70 δις. ευρώ) που θα χορηγηθεί στην Ελλάδα για να καλύψει τις δανειακές της ανάγκες, από τα έσοδα των ιδιωτικοποιήσεων και της αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας, καθιστά, εκτός των άλλων, την πρόταση επισφαλή, γιατί όταν παρά τα μέτρα λιτότητας δεν επιτυγχάνονται οι προβλεπόμενοι στόχοι, τότε θα επιβάλλονται νέα μέτρα λιτότητας για να καλύπτονται τα παρατηρούμενα ελλείμματα (Γκαργκάνας, 2013).

Αυτό σημαίνει ότι για να απαντήσει η Ευρώπη στην κρίση, θα πρέπει να εγκαταλείψει τα επαναλαμβανόμενα προγράμματα λιτότητας και να αποκτήσει έναν νέο ενεργό μακροοικονομικό ρόλο, στην κατεύθυνση της αναδιανομής του εισοδήματος, της παραγωγικής ανασυγκρότησης και της

ανάπτυξης, προκειμένου να συμβάλει στην ανάσχεση της ύφεσης. Πράγματι, η ευρωπαϊκή οικονομία σήμερα παρουσιάζει λιγότερα προβλήματα και ανισοροπίες από ότι η αμερικάνικη οικονομία.

Με άλλα λόγια η άμεση και η αποτελεσματική απάντηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη μεσογειακή κρίση, απαιτείται επείγοντως να είναι στρατηγική, πολιτική και ευρωπαϊκή. Η ευρωπαϊκή πολιτική ηγεσία απαιτείται να αντιμετωπίσει την ελλειμματικότητα της με την άμεση απομάκρυνση από τις αγορές που επιζητούν την «αγορά» χρόνου και τη λιτότητα, και να προσανατολισθεί σε νέα στρατηγικές ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εισοδηματικής, παραγωγικής-τεχνολογικής αναδιάρθρωσης και κοινωνικής αναβάθμισης.

Η πολιτική χορήγησης δανείων προς την Ελλάδα και τις άλλες χώρες κρίσης χρέους, δεν αποτελεί λύση, αλλά παρατείνει τη βύθιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη μεσογειακή κρίση. Πράγματι, αυτή η «αγορά» χρόνου από τις αγορές αποδεικνύεται για την Ελλάδα μέγιστη κατασπατάληση οικονομικού και κοινωνικού χρόνου, με αποτέλεσμα η περίοδος της ύφεσης (2008-2016) να υπερβαίνει ακόμη κι αυτόν τον ιστορικό χρόνο της Μεγάλης Ύφεσης του 1929.

Η διάγνωση του προβλήματος (κίνδυνος πτώχευσης) από τους διεθνείς οργανισμούς (ΕΕ, ΕΚΤ, ΔΝΤ), το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα στην Ελλάδα και τους φορείς άσκησης της οικονομικής πολιτικής τη δεδομένη στιγμή, ήταν εσφαλμένη και απομακρυσμένη από τη πραγματικότητα, και, ως εκ τούτου, το «πρόγραμμα διάσωσης» αποδεικνύεται, παρά τα σοβαρά και συσσωρευμένα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας στα τέλη του 2009, από την αναλυτική και τεκμηριωμένη αξιολόγηση του (Πετράκης, 2010) τουλάχιστον αντιφατικό, αναντίστοιχο μέσων, μέτρων, στόχων και αποτελεσμάτων, μονομερές, αποσπασματικό και ασυνάρτητο, στην κατεύθυνση κυρίως των οριζόντιων περικοπών των μισθών και των συντάξεων και της οικονομικής, αναπτυξιακής και κοινωνικής καθίζησης της χώρας.

Από την άποψη αυτή, είναι χαρακτηριστική η διατύπωση του P. Krugman ότι ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας σε καμιά περίπτωση δεν αποτελεί λύση στην ελληνική κρίση, με την έννοια ότι το «πρόγραμμα

διάσωσης» και τα δανειακά κεφάλαια θα συμβάλλουν, στον βαθμό που τα αφορά, στην αποδυνάμωση της Ευρώπης, αφού δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες διάσωσης της Ελλάδας.

Πράγματι, οι εφαρμοζόμενες πολιτικές την Ελλάδα τα τελευταία τέσσερα χρόνια, 2009-2012, που εμπεριέχονται στο Μνημόνια 1 και στο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα 2012-2015 (Μνημόνιο 2) είναι κυρίως συνυφασμένες με τους στόχους της πλήρους απαξίωσης της εργασίας και της ελεγχόμενης απαξίωσης του κεφαλαίου και των επιχειρήσεων.

Η συμφωνία της 27/10/11 για την αναδιάρθρωση του χρέους έχει εκτιμηθεί από τη διάγνωση ότι η ελληνική κρίση δεν είναι «κρίση ρευστότητας» αλλά «κρίση φερεγγυότητας», με την έννοια ότι η Ελλάδα δεν αντιμετώπιζε δυσκολία βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης αλλά δυσκολία να αναλάβει μακροπρόθεσμα την ευθύνη του χρέους .

3.2.1 Χρηματοδοτήσεις

Σύμφωνα με δημοσιευμένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας και της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής οι χρηματοδοτήσεις σε φυσικά πρόσωπα αλλά και επιχειρήσεις παρέμεινε πτωτική την 5ετία 2007-2011 στην Ελλάδα και αντίστοιχη ήταν και η εικόνα στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες που βίωσαν την κρίση. Η μεγαλύτερη πτώση ωστόσο σημειώθηκε στην καθαρή ροή δανείων προς τα φυσικά πρόσωπα (ιδιώτες και μη κερδοσκοπικά ιδρύματα). Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 2011 το μέγεθος αυτό παρουσίασε πτώση 4,6 δις. € έναντι της αντίστοιχης μείωσης του 2010 που ήταν 1,4 δις. €. Αυτή η πτώση οφείλεται στην πραγματικότητα στην μείωση της ζήτησης για παροχή δανείων, της έλλειψης ρευστότητας αλλά και της αυστηροποίησης των πιστοδοτικών κριτηρίων που πλέον θέτουν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Τράπεζα της Ελλάδας, 2013). Στον παρακάτω πίνακα και τα διαγράμματα μπορούμε να δούμε αναλυτικά τα παραπάνω στοιχεία:

	2007	2008	2009	2010	2011
Επιχειρήσεις	20,8%	18,9%	5,2%	1,1%	-2,0%
Ελεύθεροι Επαγγελματίες, Αγρότες, Ατομικές Επιχειρήσεις	-	-	-	-	-6,6%
Ιδιώτες και Ιδιωτικά Μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα	22,2%	12,6%	3,1%	-1,2%	-3,9%
ΣΥΝΟΛΟ	21,5%	15,9%	4,2%	0,0%	-3,2%

Πίνακας 2: Χρηματοδότηση 2007-2011

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας, τεύχος 142, Ιανουάριος – Φεβρουάριος 2013

3.3 Κοινωνικές Επιπτώσεις Κρίσης

Παρότι κάθε άλλο παρά ασήμαντες, σε σύγκριση με τέτοιας κλίμακας κοσμοϊστορικά γεγονότα οι κοινωνικές συνέπειες της κρίσης των τελευταίων ετών ήταν σαφώς ηπιότερες. Το φαινόμενο αυτό δεν μπορεί παρά να αποδοθεί, τουλάχιστον εν μέρει, στη θεσμική ισχύ των Ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής προστασίας. Βέβαια, η «νεοφιλελεύθερη επανάσταση» είχε επιχειρήσει τις τρεις τελευταίες δεκαετίες να αποσυναρμολογήσει αυτό ακριβώς το ρυθμιστικό οπλοστάσιο που είχε συσσωρευθεί κατά τη μεταπολεμική περίοδο, με σκοπό την αποτροπή της επανάληψης στο μέλλον κρίσεων σαν τη Μεγάλη Ύφεση. Η επιχείρηση αυτή γνώρισε μεγαλύτερη επιτυχία στο πεδίο της οικονομικής πολιτικής παρά σε αυτό της κοινωνικής πολιτικής.

Υπό αυτή την έννοια, είναι μάλλον καθησυχαστική η ταχύτητα με την οποία οι Ευρωπαίοι πολιτικοί στις έκτακτες συνθήκες της πρόσφατης κρίσης εγκατέλειψαν τα διδάγματα της νεοφιλελεύθερης ορθοδοξίας για να υιοθετήσουν κεϋνσιανής έμπνευσης μέτρα αναθέρμανσης της οικονομικής δραστηριότητας. Η ανεργία αυξήθηκε στην Ευρώπη, αλλά λιγότερο από όσο στις ΗΠΑ, παρότι η συρρίκνωση του παραγόμενου προϊόντος στις δύο οικονομίες ήταν παρόμοιου μεγέθους.

Οι αυτοματισμοί του κοινωνικού κράτους φαίνεται ότι λειτούργησαν, η κοινωνική δαπάνη αυξήθηκε, αναπληρώνοντας μέρος της απώλειας των οικογενειακών εισοδημάτων και απορροφώντας έτσι σε ένα βαθμό τους κοινωνικούς κραδασμούς. Οι κυβερνήσεις των κρατών μελών υπήρξαν γενικά παρεμβατικές, αν και το περιεχόμενό τους διέφερε από χώρα σε χώρα, προσφέροντας άφθονο υλικό στους μελετητές της συγκριτικής δημόσιας πολιτικής. Όσο για το ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήταν αρκετά δραστήριος στο πεδίο της οικονομικής πολιτικής, αλλά μάλλον διακριτικός στο πεδίο της πολιτικής απασχόλησης και κοινωνικής πολιτικής (όπου άλλωστε η πρωτοβουλία ανήκει στις εθνικές κυβερνήσεις) (Gamble, 2009).

3.4 Επιπτώσεις στον τομέα της απασχόλησης

Ειδικότερα για τους μετανάστες, οι συνθήκες ανεργίας ή της εκ περιτροπής εργασίας δεν τους οδηγεί προς το παρόν στην επιλογή παλιννόστησης στις χώρες προέλευσής τους. Αντίθετα ο διευρυμένος τομέας παραοικονομίας στην Ελλάδα (35% του ΑΕΠ) και η γεωγραφική θέση της χώρας για τη διέλευση των μεταναστών σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν τους βασικούς παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στην αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων στην Ελλάδα.

Έτσι, ενώ οι μεταναστευτικές ροές από την Ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια σταδιακά, κατά την περίοδο των ετών της οικονομικής κρίσης και ύφεσης (2009-2012), ανακόπτονται, παρατηρείται αύξηση στους ρυθμούς των μεταναστευτικών ροών από τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Ασίας (Αίγυπτος, Ιράκ, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Μπαγκλαντές, Ινδία, Παλαιστίνη, Σομαλία και Ερυθραία) (Robolis, 2009).

Η μεγαλύτερη πλειονότητα των μεταναστευτικών ροών από την Ασία και η Μέση Ανατολή καταλήγουν στην Ελλάδα από τη θάλασσα του Αιγαίου, έχοντας, όμως, ως τελικό προορισμό άλλες δυτικό-ευρωπαϊκές χώρες. Όμως, η αυστηροποίηση των ελέγχων και των ποινών σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, ιδιαίτερα τα πέντε τελευταία έτη (2008-2012) έχει καταστήσει την Ελλάδα τελικό προορισμό των νέων ροών μεταναστών, δεδομένου ότι λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας είναι εύκολη η παράνομη είσοδος και αρκετά δύσκολη η παράνομη έξοδος.

Ειδικότερα για την ευρωπαϊκή οικονομία αποτελεί επιλογή πρώτης προτεραιότητας η δημιουργία εσωτερικών προϋποθέσεων ανάκαμψης, αφού οι εξωτερικές προϋποθέσεις είναι περιορισμένες. Πιο συγκεκριμένα, είναι αναγκαίο για την ανάκαμψη και την αποτροπή της κρίσης απασχόλησης, να αντικατασταθεί ριζικά το διεθνές και ευρωπαϊκό πρότυπο ανάπτυξης που βασίζονται στην ευελιξία της εργασίας (μικρό-επίπεδο), στην ενίσχυση της προσφοράς (μακρό-επίπεδο) και στην ιδιωτικοποίηση και κεφαλαιοποίηση του κοινωνικού κράτους (κοινωνικό επίπεδο), απ το νέο αναπτυξιακό πρότυπο που βασίζεται στη ρύθμιση της εργασίας (μικρό-επίπεδο), στην ενίσχυση της καινοτομικής και παραγωγικής ανάπτυξης (μακρό-επίπεδο) και στην ενδυνάμωση της αναδιανομής του εισοδήματος και της αναδιανεμητικότητας του κοινωνικού κράτους (κοινωνικό επίπεδο).

Στο πλαίσιο αυτό του νέου αναπτυξιακού προτύπου, η προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης απαιτείται να επικεντρωθεί στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, με την αύξηση των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων και όχι με τη διαχείριση της ανεργίας και τη διευθέτηση των ανισορροπιών στην ελληνική αγορά εργασίας (De Grauwe, 2010).

Διαφορετικά, η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια συνεπικουρούμενη και από τις νέες επενδύσεις ρομποτικής, αυτοματισμού, καινοτομίας και τεχνολογίας (Γαλλία 34.000 ρομπότ, Γερμανία 148.000 ρομπότ – 2012), θα συνεχίσει να στερεί το σύστημα κοινωνικής προστασίας από σημαντικούς πόρους, εκτός και αν υλοποιηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο η μείωση του χρόνου εργασίας χωρίς μείωση των αποδοχών, που συμβάλλει θετικά στην οικονομική βιωσιμότητα

και την κοινωνική αποτελεσματικότητα του κοινωνικού-ασφαλιστικού συστήματος.

Με αυτά τα δεδομένα σχετικά με τις προοπτικές απασχόλησης (μείωση εσόδων στην κοινωνικά ασφάλιση), καθώς και με τις προοπτικές αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών που σύμφωνα με τους δανειστές μας την περίοδο 2010-2060 δεν πρέπει να αυξηθούν περισσότερο από 2,6% του ΑΕΠ – ως αποτέλεσμα της μείωσης των συντάξεων, της αύξησης των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, κλπ, η μέσο-μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και κοινωνική αποτελεσματικότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης θα υπονομευθεί ακόμη περισσότερο, δεδομένου ότι το προβλεπόμενο από τους διεθνείς οργανισμούς ποσοστό αύξησης των συνταξιοδοτικών δαπανών υπολείπεται σημαντικά των απαιτούμενων δαπανών κατά την περίοδο 2010-2060, αφού ο αριθμός των συνταξιούχων στην Ελλάδα θα αυξηθεί κατά 70%.

Έτσι, με αφετηρία την εκτίμηση αυτή, η κοινωνική ασφάλιση κατά την επόμενη βραχυπρόθεσμη και μέσο-μακροπρόθεσμη περίοδο, έχει ανάγκη από νέους πόρους προκειμένου να χρηματοδοτήσει τις συνταξιοδοτικές και άλλες κοινωνικές ασφαλιστικές παροχές. Το ερώτημα που τίθεται είναι προς ποια κατεύθυνση θα αναζητηθούν και θα εξασφαλισθούν οι νέοι και αναγκαίοι πόροι (Crotty, 2009).

Ως προς αυτό παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα αντίστοιχα στοιχεία (ΟΟΣΑ, Eurostat 2003) σύμφωνα με τα οποία στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 κρατών-μελών, με 9% αύξηση του ΑΕΠ την περίοδο 1998-2002, αλλά και μεταγενέστερα μέχρι το έτος 2008, η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν της τάξης του 6%. Πιο συγκεκριμένα, την ίδια περίοδο, στη Γερμανία με αύξηση 5,8% του ΑΕΠ η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 0,6%, στην Ιταλία με αύξηση 7,2% του ΑΕΠ , αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 6,7%, στο Βέλγιο με αύξηση 8,5% του ΑΕΠ, η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 4,7%, στην Ολλανδία με αύξηση 9,2% του ΑΕΠ, η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 8,8%, στην Γαλλία με αύξηση 10,7% του ΑΕΠ, η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 8,9%, στην Ισπανία με αύξηση 13,7% του ΑΕΠ, η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 14,2%, στην Ελλάδα με αύξηση 16,8% του ΑΕΠ, η

αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 5,9% και στην Ιρλανδία με αύξηση 37,3% του ΑΕΠ, η αύξηση των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης ήταν 16,3%.

Η μελέτη των προαναφερόμενων στοιχείων μας οδηγεί στα εξής συμπεράσματα: πρώτον, η Ισπανία είναι η μόνη χώρα όπου η ποσοστιαία αύξηση της απασχόλησης είναι μεγαλύτερη από αυτήν του ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι στη συγκεκριμένη χώρα, η αύξηση του ΑΕΠ δημιουργεί πολυάριθμες νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης. Δεύτερον, η Γαλλία η Ιταλία και η Πορτογαλία είναι οι χώρες όπου η διαφορά αύξησης του ΑΕΠ και των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης δεν υπερβαίνει τις δύο ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που εκφράζει την ένταση της σχέσης μεταξύ αύξησης της εθνικής παραγωγής και των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης.

Ειδικότερα, στη περίπτωση της Γαλλίας, το υψηλό επίπεδο αύξησης της απασχόλησης τη συγκεκριμένη περίοδο σε σχέση με αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οφείλεται στη μείωση του χρόνου εργασίας, η οποία απέφερε τη δημιουργία 300.000 νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης. Τρίτον, η Ελλάδα, η Σουηδία, η Φιλανδία, η Ολλανδία, το Βέλγιο είναι οι χώρες όπου η διαφορά αύξησης του ΑΕΠ και των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης υπερβαίνει τις δύο ποσοστιαίες μονάδες, γεγονός που εκφράζει την μη ένταση της σχέσης μεταξύ αύξησης της εθνικής παραγωγής και των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης.

Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ελλάδας η μικρή αύξησης των νέων θέσεων πλήρους απασχόλησης σε σχέση με το υψηλό ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ, οφείλεται κυρίως στην υποκατάσταση των θέσεων εργασίας από την τεχνολογία, στην επέκταση της εξωτερίκευσης εργασιών από τις επιχειρήσεις, καθώς και στη σταδιακή υποκατάσταση της πλήρους από άτυπες μορφές απασχόλησης. Με άλλα λόγια, την αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα πριν το 2008, εξαιτίας της χρήσης της νέας τεχνολογίας, την απορροφούσε ως ένα βαθμό η αύξηση της απασχόλησης που προέκυπτε από την αύξηση της κατανάλωσης και της ζήτησης στην ελληνική οικονομία (INE/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2010) .

Τα συμπεράσματα αυτά, χρήσιμα για το παρόν και το μέλλον, επιβεβαιώνουν την υπόθεση εργασίας ότι οι νέες θέσεις εργασίας δεν δημιουργούνται τόσο από τις πολιτικές απασχόλησης και την ευελιξία των εργασιακών σχέσεων, όσο από την επενδυτική και αναπτυξιακή πολιτική.

Με την υποστήριξη του ΕΚΤ, οι χώρες που επλήγησαν από την κρίση λαμβάνουν αποφασιστικά μέτρα για να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα και τις εξαγωγές των εταιριών της, δίνοντας παράλληλα στους εργαζόμενους τις βελτιωμένες δεξιότητες που χρειάζονται για να βρίσκουν θέσεις εργασίας. Επιπλέον, η χρηματοδότηση από το ΕΚΤ εστιάζει στο να βοηθήσει τις πιο ευάλωτες ομάδες να υπερβούν τα εμπόδια στην απασχόληση και συγκεκριμένα με επενδύσεις σε ανθρώπινο δυναμικό και απασχόληση.

Επιπλέον, η επιχειρηματικότητα πρέπει να ενθαρρυνθεί, ιδιαίτερα σε ομάδες όπως οι γυναίκες και οι νέοι. Στα πλαίσια των ευρωπαϊκών της δεσμεύσεων η Ελλάδα και αντίστοιχα και οι άλλες χώρες έχει θέσει ως στόχους να φτάσει μέχρι το 2020 σε επίπεδα απασχόλησης της τάξης του 70 %, το 32% των νέων της (στις ηλικίες 30-34) να έχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση, και επιθυμεί να μειώσει ακόμη περισσότερο τα άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, με στόχο το ποσοστό τους να μην υπερβαίνει το 9,7 % έως το 2020 – σημαντική μείωση από το 18 % που ίσχυε πριν μια δεκαετία.

Για να επιτύχουν τους στόχους αυτούς, πρέπει να ενταχθούν περισσότερα άτομα στο εργατικό δυναμικό, ιδιαίτερα από ομάδες που αντιμετωπίζουν εμπόδια στην εξεύρεση εργασίας - όπως οι γυναίκες, οι νέοι, τα άτομα με αναπηρίες και οι μειονότητες. Στις ομάδες αυτές θα πρέπει να προσφέρονται η κατάρτιση και οι δεξιότητες εκείνες που θα βελτιώσουν τις προοπτικές απασχόλησής τους (Blankenburg & Palma, 2009).

ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΕΚΤ

Ένταξη περισσότερων ατόμων στην αγορά εργασίας

Οι δαπάνες του ΕΚΤ επικεντρώνονται σε ομάδες με ιδιαίτερα μειονεκτήματα στην εξεύρεση θέσεων εργασίας, όπως οι γυναίκες, οι νέοι, τα άτομα με αναπηρίες, οι μειονότητες ή οι μακροχρόνια άνεργοι.

Για παράδειγμα, ένα πρόγραμμα που βοηθά στη συμφιλίωση της εργασίας με την οικογενειακή ζωή και στη βελτίωση των προοπτικών απασχόλησης των δεύτερων εργαζόμενων μελών της οικογένειας (κυρίως γυναίκες) υποστηρίζει περίπου 70.000 άτομα. Υπάρχουν επίσης έργα που ενθαρρύνουν τις γυναίκες επιχειρηματίες στις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Ομοίως, οι ιδιωτικές εταιρίες που προσφέρουν εργασιακή εμπειρία και κατάρτιση σε νέους λαμβάνουν επιδοτήσεις, καθώς και επιπλέον βοήθεια σε περίπτωση που η θέση γίνει μόνιμη.

Καλύτερες δεξιότητες για καλύτερες θέσεις εργασίας

Τα έργα δια βίου μάθησης παίζουν σημαντικό ρόλο, βοηθώντας τους ανθρώπους να επικαιροποιήσουν τις δεξιότητές τους και να βελτιώσουν τις προοπτικές απασχόλησής τους. Τα «Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας» είναι ένα παράδειγμα τέτοιου έργου – δίνει στους ανθρώπους με πρωτοβάθμια εκπαίδευση την ευκαιρία να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση σε ένα μαθησιακό περιβάλλον για ενήλικες. Σημαντική υποστήριξη παρέχεται επίσης στην εκπαίδευση της επόμενης γενιάς, για παράδειγμα μέσω ενός καινοτόμου έργου που ενθαρρύνει τους μαθητές να διαβάζουν και να αγαπούν τα βιβλία, με επισκέψεις από συγγραφείς στα σχολεία μεταξύ άλλων πρωτοβουλιών.

Ομοίως, η πρωτοβουλία «Εκπαίδευση για όλους» παρέχει συμβουλευτική στήριξη σε οικογένειες και μαθητές 618 σχολείων, για τη βελτίωση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά μεταναστών, και συνεπώς τη στήριξη της εκπαίδευσης και ένταξής τους. Το έργο «Hero-2» είναι άλλο ένα έργο κοινωνικής ένταξης – προσφέρει κατάρτιση σε δεξιότητες

Η/Υ σε ομάδες όπως τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, οι μετανάστες και οι Ρομά, προκειμένου να ενισχύσει τη χρήση του διαδικτύου για την εξεύρεση θέσεων εργασίας ή κατάρτισης, τη συμμετοχή σε ηλεκτρονικές εκδηλώσεις και τις συναλλαγές με τη δημόσια διοίκηση.

Υποστήριξη της αυτοαπασχόλησης

Με την αύξηση της ανεργίας, πολλοί πολίτες προσπαθούν να ιδρύσουν δικές τους επιχειρήσεις ή να αυτοαπασχοληθούν, έτσι ώστε να κάνουν ένα νέο ξεκίνημα και να αποφύγουν τη μακροχρόνια ανεργία. Ένα νέο πρόγραμμα προσφέρει κατάρτιση, αρχικό κεφαλαίο και συμβουλευτική προκειμένου να τους βοηθήσει να υλοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους, ιδιαίτερα στις περιφέρειες όπου τα ποσοστά ανεργίας είναι τα υψηλότερα. Διατίθεται έως και 100% χρηματοδότηση για την ίδρυση νέων εταιριών και την υποστήριξη υφιστάμενων επιχειρήσεων προκειμένου να επιβιώσουν στην κρίση. Το έργο για την υποστήριξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων προσφέρει βοήθεια σε έως 20.000 δικαιούχους που θα δημιουργήσουν δικές τους επιχειρήσεις (Γκαργκάνας, 2013).

Προϋπολογισμός ΕΚΤ ανά χώρα: 2007-2013

Οι παρακάτω πίνακες παρέχουν μια επισκόπηση των κονδυλίων του προϋπολογισμού ανά χώρα.

	Ανάλυση συγχρηματοδότησης ΕΚΤ			Σύνολο
	ΕΕ	Εθνική	Ιδιωτική*	
Αυστρία	€524,412,560	€556,090,082	€80,000,000	€1,160,502,642
Βέλγιο	€1,073,217,594	€1,163,472,928	€92,532,777	€2,329,223,299
Βουλγαρία	€1,185,459,863	€209,198,799	€0	€1,394,658,662
Κύπρος	€119,769,154	€21,135,734	€0	€140,904,888
Τσεχική Δημοκρατία	€3,787,795,992	€663,601,856	€0	€4,451,397,848
Γερμανία	€9,380,654,763	€5,013,998,881	€1,551,471,116	€15,946,124,760
Δανία	€254,788,619	€175,229,442	€79,559,177	€509,577,238
Εσθονία	€391,517,329	€52,642,230	€17,178,031	€461,337,590
Ισπανία	€8,054,864,822	€3,088,370,249	€129,465,396	€11,272,700,467
Φινλανδία	€618,564,064	€801,836,655	€0	€1,420,400,719
Γαλλία	€5,394,547,990	€3,657,166,820	€1,175,457,945	€10,227,172,755
Ελλάδα	€4,363,800,403	€770,082,816	€0	€5,133,883,219
Κροατία	€152,413,106	€25,621,018	€1,275,467	€179,309,591
Ουγγαρία	€3,629,088,551	€640,427,395	€0	€4,269,515,946
Ιρλανδία	€375,362,370	€372,362,370	€3,000,000	€750,724,740
Ιταλία	€6,930,542,469	€7,552,939,870	€0	€14,483,482,339
Λιθουανία	€1,028,306,727	€119,392,408	€62,073,486	€1,209,772,621

Λουξεμβούργο	€25,243,666	€25,243,666	€0	€50,487,332
Λεττονία	€583,103,717	€70,210,559	€32,690,097	€686,004,373
Μάλτα	€112,000,000	€19,764,707	€0	€131,764,707
Κάτω Χώρες	€830,002,737	€728,844,717	€400,985,149	€1,959,832,603
Πολωνία	€10,007,397,937	€1,766,011,401	€0	€11,773,409,338
Πορτογαλία	€6,853,387,865	€2,391,629,981	€0	€9,245,017,846
Ρουμανία	€3,684,147,618	€649,920,063	€0	€4,334,067,681
Σουηδία	€691,551,158	€691,551,158	€0	€1,383,102,316
Σλοβενία	€755,699,370	€133,358,718	€0	€889,058,088
Σλοβακία	€1,499,603,156	€264,635,856	€0	€1,764,239,012
Ηνωμένο Βασίλειο	€4,498,917,728	€4,050,113,275	€106,280,008	€8,655,311,011
	€76,806,161,328	€35,674,853,654	€3,731,968,649	€116,212,983,631

Πηγή: (http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social/.)

3.5 Οι επιπτώσεις στην Οικονομία των χωρών της περιφέρειας (Νότος).

Στην δεκαετία του 1990 διαμορφώθηκαν νέες συνθήκες στην Νοτιοανατολική Ευρώπη ως συνέπεια της μετάβασης στην οικονομία της αγοράς. Στην αυγή της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα οι χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης που βρέθηκαν σε μετάβαση έχουν κάνει βήματα στην κατεύθυνση προσέγγισης των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν στην λεγόμενη Δυτική Ευρώπη. Παρόλα αυτά, στις χώρες της ΝΑΕ παρατηρούνται κοινωνικές ανισότητες, δυσχεραίνοντας τις προσπάθειες σύγκλισης προς τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Οι κοινωνικές ανισότητες παρατηρούνται, όμως, και σε χώρες, όπως η Ελλάδα, που αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15. Η μελέτη ορισμένων δεικτών στο παρόν κεφάλαιο θα αναδείξει τις κοινωνικές ανισότητες στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η ανισότητα στην κατοχή της γνώσης άρα και της καινοτομίας, επηρεάζει άμεσα την προσπάθεια του κάθε κράτους μέλους να συμμετέχει ισότιμα στην αναπτυξιακή πορεία και διαδικασία. Αν και ο στόχος των αναπτυξιακών πολιτικών δεν είναι η ισομερής συμμετοχή όλων των περιφερειακών στην παραγωγή της γνώσης, παρόλα αυτά η ικανότητα αυτών να εξασφαλίσουν πρόσβαση και δυνατότητα αξιοποίησης της γνώσης που παράγεται είναι μια σημαντική παράμετρος αποτυχίας ή επιτυχίας των αντίστοιχων πολιτών και σίγουρα αποτελεί προϋπόθεση για ισομερή ανάπτυξη εντός της Ε.Ε.

Το επίπεδο κατοχής της γνώσης, άρα και της καινοτομίας δεν είναι το ίδιο για όλους. Οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ υπολείπονται τόσο στην Βουλγαρία όσο και στη Ρουμανία, συγκριτικά με το μέσο όρο στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 που είναι σχεδόν τριπλάσιος. Η θέση της Ελλάδας και η υστέρηση της όχι μόνο έναντι του μέσου όρου της Ε.Ε. των 15 αλλά και έναντι του μέσου όρου της Ε.Ε. των 27, αναδεικνύει τόσο την αδυναμία των πολιτικών σύγκλισης της ΕΕ όσο και τα περιορισμένα αποτελέσματα των εθνικών πολιτικών. Η Κροατία ως υποψήφια για ένταξη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει, για όλα τα έτη αναφοράς, ότι βρίσκεται σε υψηλότερη θέση έναντι της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας (Παπαστάμκος & Κότιος, 2011).

Ο παραπάνω δείκτης είναι ιδιαίτερα κρίσιμος για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών και αναδεικνύει την αναγκαιότητα περαιτέρω ενίσχυσης της έρευνας και της καινοτομίας, καθώς είναι αποφασιστικής σημασίας για την ανάπτυξη συγκριτικού πλεονεκτήματος στον τομέα των υπηρεσιών που όλο και περισσότερο διευρύνεται στην Ευρώπη. Στο βαθμό που δεν ενισχύεται η έρευνα και η καινοτομία με συγκεκριμένες πολιτικές είναι πιθανή μια παρατεταμένη κρίση με υψηλότερο οικονομικό και κοινωνικό κόστος.

Οι κοινωνικές ανισότητες γίνονται, επίσης, ιδιαίτερα αντιληπτές στον ευαίσθητο τομέα της απασχόλησης, οι κοινωνικές επιπτώσεις σε αυτή τη περίπτωση είναι ιδιαίτερα έντονες και συνδέονται άμεσα με την καθημερινότητα των πολιτών, γεγονός που τις καθιστά καθοριστικές παραμέτρους στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Τα ποσοστά ανεργίας είναι υψηλότερα για την Κροατία και την Ελλάδα συγκριτικά με την εικόνα που επικρατεί τόσο την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 όσο και την ευρωπαϊκή Ένωση των 15. Από τα διαθέσιμα στοιχεία, μετά την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, διαφαίνεται τάση μείωσης των ανέργων σε αυτές τις χώρες, γεγονός που δείχνει τα ευεργετικά αποτελέσματα της ένταξης των κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα ούσα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 εμφανίζει υψηλότερα μακροχρόνια ποσοστά ανέργων συγκριτικά με τον αντίστοιχο μέσο όρο. Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση επιδρά θετικά, αλλά σε κράτη όπως η Ελλάδα που παρατηρείται διαρθρωτική ανεργία, χρειάζονται πρόσθετες πολιτικές για τη σύγκλιση στον τομέα της απασχόλησης.

Οι ανισότητες στην απασχόληση παράγουν φτώχεια, ένα κοινωνικό φαινόμενο που απαιτεί εγρήγορση από την πλευρά των θεσμικών παραγόντων προκειμένου να μην λάβει ιδιαίτερα στην περίοδο κρίσης χρέους που αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η φτώχεια είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ανεργία αφού η εργασία έχει κριθεί ως ο πιο αποτελεσματικός τρόπος καταπολέμησης της. Στον πίνακα 5 παρουσιάζονται τα ποσοστά φτώχειας ως προς το σύνολο του πληθυσμού.

Τα διαθέσιμα στοιχεία για τα ποσοστά φτώχειας αναδεικνύουν την αναποτελεσματικότητα τόσο των κοινωνικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και των εθνικών πολιτικών από την πλευρά των κρατών μελών για την αντιμετώπιση ενός κρίσιμου ζητήματος.

Τα παραπάνω, οδηγούν στην ανάδειξη της φτώχειας και την ανάγκη για την καταπολέμησης της ως μια σημαντική παράμετρο για τη διαμόρφωση των πολιτικών κοινωνικής και οικονομικής συνοχής στην νέα Ευρώπη που διαμορφώνεται. Ένας ιδιαίτερα σημαντικός αριθμός ανθρώπων στην Ευρώπη των 34 εμφανίζει χαρακτηριστικά που τον εντάσσουν στην κατηγορία εκείνων

που είναι εκτεθειμένοι στην φτώχεια, δηλαδή άνθρωποι που προσπαθούν να ζήσουν με εισόδημα το οποίο είναι μικρότερο του 60% του μέσου όρου του εισοδήματος της χώρας στην οποία διαμένουν. Ανησυχητικό είναι το γεγονός της μακροχρόνιας κατάστασης στην οποία βρίσκονται πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους, αφού πάνω από το μισό αυτών διαβεί υπό αυτές τις συνθήκες για διάστημα μεγαλύτερο των τριών συνεχόμενων ετών, γεγονός που αναδεικνύει τη φτώχεια ως ένα διαρθρωτικό πρόβλημα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 34.

Συμπερασματικά, οι κοινωνικές ανισότητες στην Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι εμφανείς και επηρεάζουν τόσο την οικονομική ανάπτυξη αυτών των χωρών όσο και την κοινωνική συνοχή. Η απόκλιση από το μέσο όρο της ΕΕ των 34 αναφορικά με τις δαπάνες στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας αποτελεί ιδιαίτερα ανασταλτικό [παράγοντα για την αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης των οικονομιών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, οδηγώντας σε διόγκωση του χάσματος με την ΕΕ των 15.

Οι άνεργοι και το ποσοστό φτώχειας συνδέονται στενά μεταξύ τους αναδεικνύοντας την απασχόλησης ως έναν ακόμα τομέα κοινωνικής ανισότητας. Οι συνθήκες στην ΝΑΕ είναι δυσμενέστερες συγκριτικά με την Δυτική Ευρώπης αλλά οφείλουμε να αξιολογήσουμε και τις αρχικές συνθήκες μετάβασης σε αυτές τις χώρες (Ρουκανάς και Σκλιάς, 2009). Η διεθνής χρηματοοικονομική κρίση όπως θα επιχειρήσουμε να διαπιστώσουμε στο επόμενο κεφάλαιο σχετίζεται με την δημιουργία δυσμενέστερων συνθηκών για τους κατοίκους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κεφάλαιο 4^ο - Ευρωπαϊκές Πολιτικές για την αντιμετώπιση της κρίσης

4.1 Τα δεδομένα και οι προκλήσεις του κοινωνικού κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η οικονομική κρίση και ύφεση με την αύξηση και τη διατήρηση της ανεργίας κατά τα επόμενα χρόνια σε υψηλά επίπεδα, τη συρρίκνωση της απασχόλησης το 2012 στα επίπεδα του 1997, τη γήρανση του πληθυσμού και την απόσυρση του κράτους από την παροχή υπηρεσιών, καθώς και από τη χρηματοδότηση, προς όφελος της εμπορευματοποίησης δημοσίων αγαθών (υγεία, εκπαίδευση, κοινωνική προστασία κλπ) από τον ιδιωτικό τομέα, στερεί το κοινωνικό κράτος από σημαντικούς πόρους και τη δυναμική αναβάθμιση του, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των επιδόσεων του στην επάρκεια, την ποιότητα, την αλληλεγγύη και την κοινωνική του αποτελεσματικότητα.

Παράλληλα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το 2000 επικαλέσθηκε τη γήρανση του πληθυσμού στην Ευρώπη, ως μείζον οικονομικό και δημογραφικό ζήτημα, μόνο και μόνο για να νομιμοποιηθούν ιδεολογικά κοινωνικό-ασφαλιστικές πολιτικές που είχαν ως κεντρικό στόχο τη μείωση της κρατικής παρέμβασης στην παροχή κοινωνικής προστασίας. Έτσι, σε επίπεδο νομοθετικών παρεμβάσεων και στρατηγικής προοπτικής της κοινωνικής πολιτικής στα κράτη-μέλη, η μονομερής αυτή προσέγγιση της γήρανσης του πληθυσμού ως θεμελιώδους αιτίας των ελλειμμάτων του κοινωνικού κράτους, οδήγησε, ειδικότερα, τις προτεραιότητες και τις επιλογές τους στη μετατόπιση του κέντρου βάρους του κοινωνικό-ασφαλιστικού συστήματος από το διανεμητικό (κοινωνική αλληλεγγύη) σε κεφαλαιοποιητικό (εξατομικευμένο) σύστημα κοινωνικής ασφάλισης (ιδιωτικά συνταξιοδοτικά σχήματα, βασική σύνταξη) (Αλογοσκούφης, 2009).

Με άλλα λόγια, επιδιώχθηκε από τις νομοθετικές παρεμβάσεις στα κράτη-μέλη, οι επιπτώσεις του δημογραφικού ελλείμματος να χρηματοδοτηθούν από τη μείωση των παροχών, αντί η διαμόρφωση μιας δυναμικής, μακράς πνοής, δημογραφικής πολιτικής να χρηματοδοτηθεί και να

θωρακισθεί με νέους πόρους από την αναπτυξιακή και αναδιανεμητική λειτουργία της οικονομίας.

Έτσι, η οικονομική κρίση και ύφεση, η αύξηση της ανεργία, η γήρανση του πληθυσμού, η αύξηση του προσδόκιμου ορίου ζωής, το δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος, η μείωση της απασχόληση και η απομείωση των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου κατά 53%, περισφίγγουν δυσμενώς, παρά τις διακηρύξεις «θωράκισης» του κοινωνικού κράτους, την οικονομική κατάσταση των συστημάτων κοινωνικής πολιτικής στην Ελλάδα και στα άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι εξελίξεις αυτές στις σημερινές συνθήκες της οικονομικής κρίσης και ύφεσης αντιμετωπίζονται στα κράτη-μέλη με νομοθετικές παρεμβάσεις στην κατεύθυνση κυρίως της μεταβίβασης σημαντικών βαρών στις νέες γενεές, της μετατόπισης από διανεμητικά σε κεφαλαιοποιητικά συνταξιοδοτικά συστήματα και της εμπορευματοποίησης των δημοσίων αγαθών, με την ανάληψη της χρηματοδότησης από τους χρήστες, με την αύξηση των ιδιωτικών δαπανών των νοικοκυριών (Σπαρτιώτης & Στουρνάρας 2008).

Με άλλα λόγια, τα κράτη-μέλη επιλέγουν σήμερα την προσφιλή και πεπατημένη μέθοδο της εισπρακτικής και αναποτελεσματικής (εκ του αποτελέσματος) λογικής για τη χρηματοδότηση του ελλείμματος και την εξασφάλιση πόρων με τρόπους (μείωση των παροχών και επιδείνωση των όρων και των συνθηκών ικανοποίησης των κοινωνικών αναγκών) που διευρύνουν το κοινωνικό έλλειμμα και συρρικνώνουν, τις προϋποθέσεις κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης, μετατρέποντας σταδιακά το ευρωπαϊκό πρότυπο κράτους πρόνοιας σε πρότυπο κράτους φιλανθρωπίας.

4.2 Προτεραιότητες και επιλογές των πολιτικών ενίσχυσης

Η παγκόσμια οικονομία σήμερα βρίσκεται σε ένα κρίσιμο στάδιο καθώς αντιμάχεται με τη χειρότερη ύφεση έπειτα από το τέλος της μεταπολεμικής περιόδου. Ωστόσο ο ρυθμός ανάπτυξης της έδειξε να μειώνεται σε σημαντικό

βαθμό κατά την διάρκεια του 2009 και να συνεχίζεται με την ίδια πορεία και τα επόμενα χρόνια έως και σήμερα

Η επανάκαμψη των καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, δεδομένης της αυξημένης ρευστότητας που σηματοδοτεί, από το 2012 και μετά συγκροτεί έναν εν δυνάμει καταλυτικό παράγοντα για την επανεκκίνηση της ευρωπαϊκής οικονομίας μέσω της αύξησης των τραπεζικών χρηματοδοτήσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Αυτό, αναμφίβολα, απαιτεί την εξάλειψη της αβεβαιότητας.

Επιπλέον η επανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών με πλήρη εξυγίανση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου και συσσώρευση επαρκών προβλέψεων, συγκροτεί την πιο σταθερή αφετηρία προκειμένου οι τράπεζες να ανακτήσουν της δυναμικής της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης και ενεργή στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης (Χριστόπουλος & Ντόκας, 2012).

Παράλληλα, η μείωση της αβεβαιότητας και η σταθεροποίηση της οικονομικής δράσης θα συμβάλλουν στη σταδιακή αναστροφή των δυσμενών εξελίξεων στο πεδίο των καταθέσεων, των οποίων η συρρίκνωση έχει τροποποιήσει το τραπεζικό σύστημα από ένα από τα πλέον αυτόνομα, σε όρους εσωτερικών πηγών ρευστότητας, σε ελλειμματικό. Η εξομάλυνση των πιέσεων στην καταθετική βάση και η σταδιακή αναπλήρωση των απωλειών θα είχε πολλαπλασιαστικά επωφελές αποτέλεσμα σε όρους στήριξης της πραγματικής οικονομίας, κατασκευάζοντας έναν ενάρετο κύκλο αυξανόμενης χρηματοδότησης, νέων πηγών ρευστότητας - συμπεριλαμβανομένης και της επανόδου του Δημοσίου και της χώρας στις αγορές - και διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Η Ευρώπη επίσης αποτέλεσε μια ήπειρος η οποία δεν μπόρεσε να αντιληφθεί έγκαιρα τις δυσμενείς μακροοικονομικές εξελίξεις προκειμένου να αποτρέψει τη συσσώρευση υπερβολικών κινδύνων στο χρηματοοικονομικό σύστημα. Για το λόγο αυτό θεσπίστηκε ένα πρόγραμμα από τον Ιανουάριο του 2010 το οποίο θα διαρκέσει μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2013, μέσω του οποίου θα υποστηριχθούν οι δραστηριότητες των οργανισμών εκείνων οι οποίοι συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την εποπτική σύγκλιση και συνεργασία στον τομέα των

χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και σχετικά με τη χρηματοοικονομική αναφορά και τους λογιστικούς ελέγχους.

Κατόπιν, δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοοικονομικής Εποπτείας (ΕΣΧΕ), στο οποίο συγκεντρώνονται οι φορείς οι οποίοι ασκούν χρηματοοικονομική εποπτεία σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο Ένωσης και τους επιτρέπει να λειτουργούν ως δίκτυο (Jamet, et al, 2011).

Πιο συγκεκριμένα σκοπός της Ευρωπαϊκής Ένωσης δηλαδή του συστήματος εποπτείας που θέσπισε η ένωση είναι η ενίσχυση του ευρωπαϊκού μηχανισμού σταθερότητας και η διεύρυνση του ρόλου του, προκειμένου να χρηματοδοτείται άμεσα η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, η δημιουργία σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο Ευρωπαϊκού Ταμείου Εγγύησης Καταθέσεων και Διαχείρισης Κρίσης και Διάσωσης Τραπεζών, η άμεση ενίσχυση των ευρωπαϊκών εποπτικών αρχών και κυρίως της Ευρωπαϊκής Αρχής και τέλος η ενίσχυση της συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, που αποτελεί τον στην πραγματικότητα δανειστή τελευταίας προσφυγής των ευρωπαϊκών τραπεζών.

4.3. Ανακεφαλαιοποίηση, ανάκαμψη και στρατηγικές επιβίωσης

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση αιφνιδίασε κεντρικές τράπεζες, κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς. Έχοντας όμως ως οδηγό τη μεγάλη ύφεση του 1929, λήφθηκαν μέτρα που οδήγησαν σε μείωση της έντασης των επιπτώσεων και σε αποφυγή ενός κραχ, τόσο της παγκόσμιας οικονομίας όσο και του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Οι κεντρικές τράπεζες προέβησαν σε άμεση μείωση των επιτοκίων και σε ενέσεις ρευστότητας. Η ομοσπονδιακή τράπεζα των ΗΠΑ όπως είδαμε και πιο πάνω προέβη σε μείωση του βασικού της επιτόκιου από 5,25% στον Σεπτέμβριο του 2007 σε 0% έως 0,25% τον Δεκέμβριο του 2008, θέτοντας ως στόχο για βασικό της επιτόκιο ένα εύρος παρά ένα συγκεκριμένο νούμερο. Η ΕΚΤ ήταν πιο επιφυλακτική εξαιτίας του βασικού της στόχου που είναι η διατήρηση του χαμηλού πληθωρισμού και ερχόταν σε αντίθεση με μια

πολιτική χαμηλών επιτοκίων.. Ξεκίνησε τις μειώσεις τον Οκτώβριο του 2008 για να φτάσει στο 1% τον Ιούνιο του 2009. Πάντως θα πρέπει να αναφερθεί ότι κυρίως στην κορύφωση της κρίσης η ασκούμενη νομισματική πολιτική δεν επέφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα (Wade, 2011).

Η ομοσπονδιακή τράπεζα των ΗΠΑ δεν περιορίστηκε μόνο στη μείωση των επιτοκίων αλλά έλαβε και μέτρα μη συμβατικά τα οποία ονομάστηκαν "μέτρα ποσοτικής και ποιοτικής χαλάρωσης". Πιο συγκεκριμένα διοχέτευσε ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω της αγοράς διαφόρων χρεογράφων, από κρατικά ομόλογα έως και ετειρικά γραμμάτια ενώ επέτρεψε τον δανεισμό με ενέχυρο ευρείας κλίμακας. Στόχος ήταν η αυξημένη παροχή ρευστότητας με αποτέλεσμα τον υπερδιπλασιασμό του ενεργητικού της Ομοσπονδιακής Τράπεζας. Παρακάτω παραθέτουμε ένα ημερολόγιο των κυριότερων μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής, που ελήφθησαν από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ

- 12/12/2007 : Η Fed ξεκινάει το πρόγραμμα «ποσοτικής χαλάρωσης» το Δεκέμβριο του 2007 με τη μορφή διευκολύνσεων μέσω δημοπρασιών, καθορισμένης διάρκειας (Term Auction Facility), δίνοντας τη δυνατότητα στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αποκτούν την ρευστότητα, έναντι ενέχυρου με τη μορφή αποδεκτών περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, η Fed, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και η Κεντρική Τράπεζα της Ελβετίας συμφωνούν στην ανταλλαγή νομισμάτων (swap currency lines), προκειμένου να βελτιωθούν οι συνθήκες ρευστότητας στις διεθνείς χρηματαγορές.
- 11/3/2008: Ανακοίνωση νέου προγράμματος δανεισμού τίτλων (Term Securities Lending Facility) σύμφωνα με το οποίο η Fed θα δανείζει τίτλους αξίας έως και 200\$ δις. για μια περίοδο 28 ημερών, δεσμεύοντας χρεόγραφα διάφορων μορφών όπως για παράδειγμα τιτλοποιημένα στεγαστικά δάνεια (Mortgage Backed securities).
- 14/3/2008: Διάσωση της Bear Sterns από την JP Morgan χάρη στην παρέμβαση της Fed, η οποία παρέχει στη JP Morgan πιστωτική διευκόλυνση ύψους 29 δις.

- 16/3/2008: Διεύρυνση της λίστας αποδεκτών περιουσιακών στοιχείων στο μηχανισμό δανεισμού προς τους βασικούς διαπραγματευτές της αγοράς (Primary dealer Credit Facility).
- 16/9/2008: Διάσωση της AIG από την Fed, μέσω παροχής διετούς δανείου ύψους 85\$ δισ., με αντάλλαγμα το έλεγχο του μετοχικού κεφαλαίου της με ποσοστό 79,9%
- 16/9/2008: Θεσμοθέτηση διευκόλυνσης για τη διασφάλιση ρευστότητας σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μέσω απόκτησης τιτλοποιημένων εμπορικών ομολόγων από αμοιβαία κεφάλαια της αγοράς χρήματος, τα οποία βρίσκονται αντιμέτωπα με ρευστοποιήσεις (Asset-Backed Commercial Paper Money Market Mutual Fund Liquidity Facility,(AMLF))
- 7/10/2008: Χρηματοδότηση των αμερικανικών επιχειρήσεων μέσω αγοράς 3μηνών εμπορικών ομολόγων απευθείας από τους εκδότες τους (Commercial Paper Funding Facility).
- 14/10/2008: Σχέδιο διάσωσης TARP (Troubled Asset Relief Program), ύψους 700\$ δισ. ή 5% του ΑΕΠ για τη στήριξη των εμπορικών τραπεζών.
- 25/11/2008: Θεσμοθέτηση της διευκόλυνσης Term Asset Backed Securities Loan Facility (TALF), σύμφωνα με την οποία η FED θα χορηγεί έως και 200\$ δισ., χωρίς το δικαίωμα προσφυγής σε κατόχους αξιόγραφων που προέρχονται από τιτλοποίηση (asset-backed securities) και φέρουν αξιολόγηση AAA.

Σε αντίθεση με την FED η EKT αποδείχθηκε πιο συντηρητική στην αντίδραση της, ακόμα και στη χρήση εκτάκτων μέτρων παροχής ρευστότητας, γι αυτό και το ενεργητικό της αυξήθηκε πολύ λιγότερο από αντίστοιχο ενεργητικό της FED. Τα κυριότερα μέτρα που ελήφθησαν από την EKT σε χρονολογική σειρά ήταν τα παρακάτω.

- 9/8/2007: Η EKT είναι η πρώτη κεντρική τράπεζα που αντιδρά στην κρίση , παρέχοντας ρευστότητα ύψους 95€ δισ. με σταθερό επιτόκιο.
- 17/12/1007: Επέκταση της χρονικής διάρκειας των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης από 1 σε 2 εβδομάδες (εκτάκτως μόνο σε αυτή τη δημοπρασία), παρέχοντας μάλιστα απεριόριστη ρευστότητα.

Σημειώσατε ότι η παροχή απεριόριστης ρευστότητας δεν επαναλήφθηκε στη συνέχεια, παρά μόνον μετά τις 15/10/2008.

- 4/3/2008: Επέκταση της χρονικής διάρκειας των πράξεων μακροχρόνιας αναχρηματοδότησης από 3 μήνες σε έως και 6 μήνες.
- 15/10/2008: Διεύρυνση των αποδεκτών ως εγγύηση τίτλων από το Ευρωσύστημα
- 15/10/2008 έως σήμερα: Παροχή απεριόριστης χρηματοδότησης μέσω των μακροχρόνιων πράξεων αναχρηματοδότησης σταθερού επιτοκίου
- 30/10/2008 έως και σήμερα: Παροχή απεριόριστης χρηματοδότησης μέσω των μακροχρόνιων πράξεων αναχρηματοδότησης σταθερού επιτοκίου.
- 7/5/2008: Εκ νέου επέκταση της χρονικής διάρκειας των πράξεων μακροχρόνιας αναχρηματοδότησης σε 1 χρόνο, με σταθερό επιτόκιο (Salvador et al, 2010).

Ένα από τα σημαντικότερα μέσα προστασίας της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η ύπαρξη ενός συστήματος εγγύησης των καταθέσεων. Είναι γεγονός ότι η απουσία του σε περιόδους πανικού των καταθετών που συνοδεύεται και από υπεραναλήψεις μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα ακόμα και σε υγιείς τράπεζες με υψηλό ποσοστό κεφαλαιακής επάρκειας. Ως γνωστόν δεν υπάρχει χρονική αντιστοιχία μεταξύ καταθέσεων-δανείων και το σύστημα λειτουργεί εφόσον οι τράπεζες διαθέτουν ένα μαξιλάρι ρευστότητας.

Όταν οι καταθέτες αρχίζουν να αισθάνονται ανασφάλεια για τα χρήματά τους, προβαίνουν σε ομαδικές αναλήψεις και τότε είναι που η εγγύηση στις καταθέσεις καθησυχάζει τους καταθέτες και προλαμβάνει γενικευμένες καταστάσεις πανικού. Οι κυβερνήσεις λοιπόν έσπευσαν να αυξήσουν το ελάχιστο ποσό εγγύησης των καταθέσεων σε μια προσπάθεια να μην αποδυναμωθεί κι άλλο ο τραπεζικός τομέας. Σύμφωνα με στοιχεία του International Association Of Deposits Insurers, σε περίπου 100 χώρες υπάρχουν τέτοια συστήματα. Στην ΕΕ η οδηγία 94/19/EC στις 30/05/1994 υποχρεώνει όλα τα κράτη-μέλη να έχουν ένα τέτοιο σύστημα που να καλύπτει τουλάχιστον το 90% μιας κατάθεσης ως το ποσό των 20000€/άτομο. Στις 07/10/2008 το ποσό αυτό αυξήθηκε στις 50000€/άτομο. Στη χώρα μας το

ποσό αυτό είναι 100000€/άτομο και στις ΗΠΑ 100000\$. (http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/Economy%20and%20Markets%20IV_8_DEC2009.pdf)

Μια ακόμη πρωτοβουλία των κυβερνήσεων αναφέρεται στην ενεργοποίηση πακέτων διάσωσης και ενίσχυσης των εγχώριων τραπεζών. Το ποσοστό αυτό κυμάνθηκε ανάλογα με τις ανάγκες κάθε χώρας. Στη Ελλάδα ανήλθε στο 11% του ΑΕΠ. Μερικές χώρες προχώρησαν ακόμα και σε μερική κρατικοποίηση τραπεζών. Τα πακέτα διάσωσης περιλαμβάνουν αυξήσεις κεφαλαίου, αγορές στοιχείων ενεργητικού, εγγυήσεις χρέους.

Στην Ελλάδα το αντίστοιχο πακέτο ονομάστηκε «Πρόγραμμα Ενίσχυσης Ρευστότητας της Οικονομίας» (3723/2009) και ήταν ύψους 28 δισ. ευρώ, όπως φαίνεται και από τον τίτλο, δεν αφορούσε τις τράπεζες αλλά την οικονομία της χώρας αφού μέσω των τραπεζών θα διοχετεύονταν ρευστότητα στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις. Το πρόγραμμα είχε τρία σκέλη και ήταν ένας συνδυασμός ομολόγων και εγγυήσεων του Δημοσίου προς τις Ελληνικές τράπεζες (Στράντζαλης, 2010).

Στο πρώτο σκέλος προβλέπονταν η αγορά από το Δημόσιο προνομιούχων μετοχών των τραπεζών έναντι ομολόγων, συνολικού ύψους 5 δισ. €, με ετήσια σταθερή απόδοση 10% για το Δημόσιο. Η ρευστότητα που θα αποκτούσαν έτσι οι τράπεζες μπορούσε να διοχετευθεί μέσω δανείων στην αγορά αλλά και να ενισχύσει τους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Τα ομόλογα θα επιστραφούν το αργότερο έως την 1/7/2014.

Οι προνομιούχες μετοχές δεν παρέχουν δικαίωμα βέτο σε αποφάσεις που αφορούν τη διανομή μερισμάτων και την πολιτική παροχών προς τα μέλη Διοίκησης και τα ανώτατα στελέχη των τραπεζών. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος (2009). Από το πρώτο αυτό σκέλος έχουν αξιοποιηθεί από τις τράπεζες τα 3,8 δισ. €. Το δεύτερο σκέλος αφορούσε την έκδοση ομολόγων ύψους 15 δισ. € από τις τράπεζες ώστε να αντλήσουν ρευστότητα με εγγύηση του ελληνικού δημοσίου, έναντι προμήθειας. Η διευκόλυνση αυτή θα είχε μέγιστη διάρκεια 3 έτη.

Οι τράπεζες έχουν αξιοποιήσει τα 4,5 δισ. (ΤτΕ(2009)). Το τρίτο σκέλος αφορά την έκδοση ειδικών ομολόγων του Δημοσίου ύψους 8 δισ. € τα οποία

θα δοθούν στις τράπεζες έναντι προμήθειας ή έναντι εκχώρησης στο Δημόσιο ισόποσου χαρτοφυλακίου δανείων. Η αποκτηθείσα ρευστότητα θα διατίθεντο σε στεγαστικά δάνεια και σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Τα ειδικά αυτά ομόλογα θα επιστραφούν στο Δημόσιο το αργότερο μέσα σε τρία χρόνια. Μικρό μέρος αυτού του ποσού έχει αξιοποιηθεί από τις τράπεζες, μόνο 3 δισ. ευρώ, κυρίως λόγω του σχετικής ομαλοποίησης των χρηματαγορών (ΤτΕ(2009)). Συνολικά το ποσοστό αξιοποίησης έφτασε το 40%, έναντι 43% στη ζώνη του ευρώ (ΤτΕ(2009)).

Στις ΗΠΑ το αρχικό σχέδιο ήταν ύψους 700 δισ. δολαρίων που αντιστοιχούσε στο 5% του ΑΕΠ αλλά αποδείχθηκε ανεπαρκές. Έτσι χρειάστηκε ένα σχέδιο ύψους 2 τρις. \$ που αντιστοιχούσε στο 14% του ΑΕΠ που περιλάμβανε προγράμματα κεφαλαιακής στήριξης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τη δημιουργία ταμείων μετά από συνεργασία δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, την παροχή χρηματοδότησης σε ιδιώτες και τέλος την υποστήριξη δανειοληπτών με την αναδιάρθρωση των στεγαστικών δανείων. Η δημιουργία των ταμείων είχε ως στόχο την απομάκρυνση των "τοξικών" περιουσιακών στοιχείων από τους ισολογισμούς των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η παροχή χρηματοδότησης σε ιδιώτες αποσκοπούσε στην αγορά δανείων, στη δευτερογενή αγορά, όχι μόνο για να δραστηριοποιηθεί ξανά η πιστωτική αγορά αλλά και για να μειωθούν τα επιτόκια των δανείων είτε είναι επιχειρηματικά είτε καταναλωτικά. Τέλος η αναδιάρθρωση των στεγαστικών δανείων, στόχο είχε την ανάσχεση των κατασχέσεων.

Πολλές κυβερνήσεις υιοθέτησαν επιπλέον πακέτα στήριξης των οικονομιών τους. Μάλιστα η FED πίεζε για περισσότερο επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, πράγμα όμως που δεν ήταν επιθυμητό στην ΕΕ γιατί θα οδηγούσε σε αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Στη σημερινή εποχή η άσκηση επεκτατικής, δημοσιονομικής πολιτικής, αποτελεί το ισχυρότερο εργαλείο αναζωπύρωσης της οικονομίας έχει όμως μεγάλο κόστος επιβαρύνοντας και τις μελλοντικές γενιές.

Η κρίση αυτή απαιτούσε διεθνή συντονισμό, το οποίο έγινε σύντομα εμφανές. Η ομάδα των χωρών των G-20 ανέλαβε ρόλο διαβούλευσης και

συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, σε διεθνές επίπεδο. Στις συνεδριάσεις στην Ουάσιγκτον (11/2008), Λονδίνο (4/2009), Πίτσμπουργκ (9/2009) λήφθηκαν οι εξής αποφάσεις:

- i. τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών (δημοσιονομική επέκταση) για τον περιορισμό της κρίσης
- ii. την αναδιάρθρωση των χρηματοοικονομικών αγορών
- iii. την ενίσχυση του διεθνούς εμπορίου με αποφυγή μέτρων προστατευτισμού και τη χρηματοδότησή του με \$250 δισ.
- iv. την ενίσχυση του ΔΝΤ ως κύριου μέσου χρηματοδότησης των οικονομιών σε κρίση (επιπλέον πόροι ύψους \$750 δισ.) και με χαλάρωση των κριτηρίων χρηματοδότησης
- v. την ενίσχυση του ρόλου των αναπτυσσόμενων οικονομιών, ιδίως της Κίνας – αύξηση του αριθμού ψήφων των αναδυόμενων οικονομιών στο ΔΝΤ και τη Παγκόσμια Τράπεζα εις βάρος των ανεπτυγμένων κρατών
- vi. την αναπτυξιακή βοήθεια στις φτωχότερες οικονομίες (επιπλέον πόροι \$100 δισ.)
- vii. την αναστροφή της τάσης απορύθμισης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που αναγνωρίστηκε ως βασική αιτία δημιουργία της κρίσης, με αυστηρότερους κανόνες για τα hedge funds και τους οίκους αξιολόγησης
- viii. τη δημιουργία του Financial Stability Board για τον διεθνή συντονισμό των προσπαθειών.

Στόχος των αποφάσεων ήταν η ενίσχυση της εμπιστοσύνης των αγορών και η αντιμετώπιση της κρίσης. Παρόλα αυτά η κριτική που ασκήθηκε αφορούσε την εκπροσώπηση του υπόλοιπου κόσμου ο οποίος επηρεαζόταν τόσο από την κρίση όσο και από τις αποφάσεις αλλά και τη μη επαρκή εφαρμογή των μέτρων. Παρά την πληθώρα μέτρων η Αμερικάνικη κυβέρνηση στην προσπάθειά της να γίνει πιο αξιόπιστο το τραπεζικό σύστημα της χώρας, έσπευσε να δημοσιοποιήσει τα αποτελέσματα των ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων των Αμερικάνικων τραπεζών.

Συμμετείχαν 19 τράπεζες οι οποίες αντιπροσώπευαν το 70% του τραπεζικού τομέα των ΗΠΑ.

Παρά την απόλυτα λογική στρατηγική ανάπτυξης εργασιών μέσα στα προηγούμενα χρόνια, την παραδοσιακή φύση της διαμεσολάβησης και την προσπάθεια περιφερειακής διαφοροποίησης της επιχειρηματικής βάσης στη ΝΑ Ευρώπη, το ξέσπασμα και η ένταση της ελληνικής κρίσης, καθώς και οι επιπλοκές οι οποίες έχουν παρουσιαστεί στην πορεία - με προεξέχουσα τη συρρίκνωση των καταθέσεων και την αναδιάρθρωση του ελληνικού δημόσιου χρέους - εξακολουθούν να δοκιμάζουν τις αντοχές των ελληνικών τραπεζών (Basel Committee on Banking Supervision, 2011).

Η ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης του τραπεζικού συστήματος, όπως και η εξάλειψη της αβεβαιότητας, συγκροτούν τους καταλύτες για τον σωστό χειρισμό των скаμπανεβασμάτων και την πλήρη και ουσιαστική στήριξη της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης και η κλιμάκωσή της το 2008, ιδιαίτερα έπειτα και από την κατάρρευση της Lehman, βρήκε το τραπεζικό σύστημα με επαρκείς αντοχές για να ανταπεξέλθει σε αυτήν την πρώτη, τουλάχιστον, φάση προκλήσεων.

Οι ελληνικές τράπεζες παρά την αλματώδη αύξηση της πιστωτικής τους επέκτασης από τα τέλη του 1990 κράτησαν μια παραδοσιακή στρατηγική ανάπτυξης των εργασιών τους στηριζόμενη στην ισχυρή καταθετική τους βάση, απέφυγαν τις ριψοκίνδυνες πιστοδοτικές στρατηγικές, ενώ παράλληλα δεν είχαν στα χαρτοφυλάκιά τους σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα υψηλού κινδύνου.

Παράλληλα, δεδομένων και των πολύ συμφερόντων συνθηκών στις αγορές για το ελληνικό δημόσιο χρέος, οι ελληνικές τράπεζες είχαν μετριάσει το απόθεμα των κρατικών χρεογράφων στα χαρτοφυλάκιά τους σε λιγότερο από 7% του συνολικού ενεργητικού τους. Η αναχρηματοδότηση των κρατικών και ιδιωτικών χρεογράφων που είχαν στο ενεργητικό τους οι τράπεζες, επιτυγχάνονταν απρόσκοπτα με την πρόσβαση σε περίπου € 40 δισ. ρευστότητας μέσω της αγοράς, καθώς και λοιπών μορφών δανεισμού από τις αγορές έως τα μέσα του 2008.

Οι συνθήκες ξεκίνησαν να χειροτερεύουν μετά και την κατάρρευση της Lehman, όταν ξεκίνησε ο πρώτος γύρος σημαντικών πιέσεων στις αποτιμήσεις των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου και η τεχνική έναρξη των εκροών καταθέσεων μη κατοίκων, που αποτέλεσαν τα προειδοποιητικά σημάδια.

Παρ' αυτά, η καταθετική βάση παρέμεινε αβλαβής μέχρι τα μέσα του 2009 υποστηριζόμενη και από τις ρευστοποιήσεις χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων του μη-τραπεζικού ιδιωτικού τομέα κατά το 1ο εξάμηνο του 2009, οι οποίες αύξησαν το επίπεδο τραπεζικών καταθέσεων.

Ακόμα η στάση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και οι παρεχόμενες κρατικές εγγυήσεις αντιστάθμισαν τις σωρευτικές απώλειες σε όρους ρευστότητας. Έτσι, το τραπεζικό σύστημα αποστερήθηκε σωρευτικά, μέσα σε δύομηνη μήνες, από € 90 δισ. καταθέσεων και περίπου € 30 δισ. δανεισμού από την αγορά. Επιπλέον η αποτίμηση - βάσει των κριτηρίων αποδοχής από την ΕΚΤ - του δυνητικού αποθέματος ενεχύρων για άντληση χρηματοδότησης περιορίστηκε κατά τουλάχιστον € 50 δισ. συγκριτικά με το 2008.

Αποκλειστική διαφυγή για την αναπλήρωση αυτών των απωλειών στο απόθεμα ρευστότητας, αποτέλεσε η παροχή κρατικών εγγυήσεων προς τον τραπεζικό τομέα - προκειμένου να αντισταθμίσουν τα € 120 δισ. συνολικά σωρευτικής απώλειας καταθέσεων και δανεισμού από την αγορά και με αυτό τον τρόπο να αναπληρώσουν το συρρικνούμενο απόθεμα ενεχύρων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Έτσι η παρεχόμενη ρευστότητα από το Ευρωσύστημα δεν είναι κατάλληλη, ούτε και άμεσα διαθέσιμη για αύξηση του δανεισμού προς την οικονομία, όπως συχνά διατυπώνεται - εκ παρανοήσεως - στον δημόσιο διάλογο.

Συμπεράσματα

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα που λειτουργούν καταλυτικά στη διαμόρφωση της πολιτικής διακυβέρνησης της Ευρωζώνης. Πρώτον, η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση αντιμετωπίστηκε διεθνώς κυρίως στο πλαίσιο του τραπεζικού τομέα και δεν προβλέφθηκαν οι επιπτώσεις που θα είχε στις οικονομίες της ευρωζώνης και ειδικότερα στους πιο αδύναμους κρίκους της και δεύτερον, ανέδειξε τα σοβαρά δομικά και συστηματικά προβλήματα της ευρωπαϊκής οικονομικής αρχιτεκτονικής.

Τα παραπάνω δείχνουν την πορεία που θα πρέπει να κινηθούν οι εξελίξεις αφού θα δημιουργηθούν τα πλαίσια για μια πιο δεσμευτική δημοσιονομική ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έτσι ώστε να αποφεύγονται περιπτώσεις δημοσιονομικής εκτροπής με τη θεσμοθέτηση αυτόματων κυρώσεων κατά αυτών των κρατών. Το ερώτημα και η κύρια πρόκληση για την Ελλάδα και για τις υπόλοιπες χώρες που βίωσαν την κρίση και τις συνέπειες της είναι το εάν μπορούν να συνεχίσουν να είναι ανταγωνιστικές μέσα σε αυτό το δεσμευτικό περιβάλλον, γεγονός που απαιτεί και προϋποθέτει την άμεση εκπόνηση και υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση στηριζόμενο στις ιδιαιτερότητες και τα προβλήματα των χωρών αυτών.

Κατά συνέπεια, η πρόκληση κατά τη τρέχουσα δεκαετία 2010-2020, στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, που διαπερνά τη σχέση ανάπτυξη-απασχόληση, αφορά στη διαρκή ένταξη των νέων στην αγορά εργασίας με πλήρη απασχόληση, προκειμένου η αύξηση της παραγωγής και του πλούτου να συντελείται με αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας και περιορισμό των εισοδηματικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

Το ερώτημα για το μέλλον της απασχόλησης τη δεκαετία 2010-2020 είναι εάν στην ευρωπαϊκή οικονομία θα δημιουργηθούν τουλάχιστον 400.000 θέσεις εργασίας, όπως στη δεκαετία 2000-2010, με διατήρηση υψηλών επιπέδων ανεργίας. Για την προτροπή του κραχ στην αγορά εργασίας, αποτελεί στόχο επείγουσας προτεραιότητας, η κατανόηση του αναπτυξιακού διακυβεύματος στην προοπτική 2010-2020, η οποία θα συντελεσθεί με

αλλαγές σε δύο τουλάχιστον επίπεδα (διαρθρωτικός και τεχνολογικός μετασχηματισμός του παραγωγικού συστήματος και συμπεριφορά του επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας), με την έννοια της ανατροπής της αναπτυξιακής επιλογής των αρχών της δεκαετίας του 1990 (εμπόριο, κατασκευές, ναυτιλία, τουρισμός, ιδιωτική κατανάλωση με δανεισμό, εισοδηματική και φορολογική ανισότητα, ανταγωνιστικότητα με μείωση κόστους εργασίας, κ.α.) και εγκαθίδρυση, τόσο σε επίπεδο εννοιών και περιεχομένου, όσο και σε επίπεδο στρατηγικών και πολιτικών ενός νέου αναπτυξιακού προτύπου (διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα, αναδιανομή του εισοδήματος, ποιότητα, καινοτομία, τεχνολογία, επιχειρηματικότητα με κατεύθυνση νέα δυναμικά πεδία παραγωγικής εξειδίκευσης).

Σε διαφορετική περίπτωση, οι δύσκολες προοπτικές της αγοράς εργασίας θα επιδεινωθούν με την έξαρση των αντιφάσεων «μείωση των προσλήψεων – αύξηση των απολύσεων» και «μείωση των δημοσίων ελλειμμάτων – αύξηση των ελλειμμάτων στις θέσεις εργασίας». Έτσι, τα μέτρα λιτότητας εκτός από επώδυνα αποδεικνύονται και μέτρα υψηλού κινδύνου, με την έννοια της παράτασης της ύφεσης, της αύξησης της ανεργίας και της φτωχοποίησης του πληθυσμού καθώς και της ανάρθεσης της ανάπτυξης.

Αντίθετα, είναι αναγκαίο και εφικτό να στηριχθούν κλάδοι παραγωγικής δραστηριότητας στις χώρες που έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση που θα έχουν στο μέλλον πολύ καλύτερες επιδόσεις σε ό,τι αφορά στην ποιότητα, τη διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα, την παραγωγικότητα, την καινοτομία, τις νέες θέσεις εργασίας και την απασχόληση.

Αυτό σημαίνει ότι η ασκούμενη ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική δεν πρέπει να επικεντρώνεται στην ανταγωνιστικότητα αλλά στην παραγωγικότητα του κεφαλαίου και της εργασίας. Η παραγωγικότητα είναι ο κύριος προσδιοριστικός παράγοντας του βιοτικού επιπέδου μιας χώρας μακροχρόνια. Σε αντίθετη περίπτωση, η ανταγωνιστικότητα χαρακτηρίζεται ως επικίνδυνη έμμομη ιδέα (Krugman 1994) που στηρίζεται σε μια λανθασμένη υπόθεση εργασίας, με την έννοια ότι ορίζεται ως εκείνη των επιχειρήσεων.

Με τον τρόπο αυτό, η οικονομική πολιτική υιοθετεί τη λανθασμένη συσχέτιση της ανταγωνιστικότητας με τις τιμές και το κόστος παραγωγής,

κυρίως το κόστος εργασίας. Έτσι, η ανταγωνιστικότητα αποσυνδέεται από τη δομή του παραγωγικού συστήματος, τον τεχνολογικό μετασχηματισμό της παραγωγικής διαδικασίας, την λιτότητα και την καινοτομία.

Υιοθετώντας αυτή τη στρατηγική επιλογή ποιοτικής, καινοτομικής θυσίνδεση των δημοσίων πολιτικών με το χαρακτήρα και τη διάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της χώρας) μεταμόρφωσης και βελτίωσης του πλέγματος των αλληλεξαρτήσεων των κρίσιμων κλάδων θα εξασφαλιστούν συνθήκες συνεργιών και συμπληρωματικότητας μεταξύ πολλών κλάδων παραγωγής καθώς και με τη διεθνή αγορά.

Το αναπτυξιακό εργαλείο που θα υλοποιήσει αυτόν τον στόχο είναι τα clusters (ολοκληρωμένα συμπλέγματα δραστηριοτήτων) σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μετεξελίσσοντας της παραγωγική στασιμότητα σε δυναμικούς πόλους ανάπτυξης καινοτομίας, απασχόλησης και διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

Στις σημερινές συνθήκες της διεθνούς και ευρωπαϊκής ανταγωνιστικότητας, το τεχνολογικό και καινοτομικό υπόβαθρο της ευρωπαϊκής οικονομίας προσδίδει την επιλογή ενός ολοκληρωμένου περιφερειακά και παραγωγικά νέου προσανατολισμού, κλαδική ευελιξία και αναπτυξιακή δυναμική σε όλες τις χώρες μέλη.

Ο προσανατολισμός μπορεί να λειτουργήσει ως νέα ποιοτική ατμομηχανή της ανάπτυξης, με σχεδιασμό, εξειδίκευση πολιτικών με την υιοθέτηση σαφών στόχων και χρονοδιαγραμμάτων, συντονισμό, συνεργεία, συμπληρωματικότητα, διεθνοποίηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων και πολιτικών, καθώς και με θεσμοποίηση της αξιολόγησης των αποτελεσμάτων σε σχέση με τους επιλεγμένους στόχους.

Βιβλιογραφία

Αγγλική

Basel Committee on Banking Supervision (2011), «The Transmission Channels Between the Financial and Real Sectors: A Critical Survey of the Literature». BIS Working Paper No. 18. <http://www.bis.org/bcbs/> (7/5/2014)

Basel Committee on Banking Supervision, (2006), «International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework», Basel: Bank for International Settlements. <http://www.bis.org/bcbs/> (7/5/2014)

Bean C., Bentolila S., Bertola G., Dolado J.J. (1998) Social Europe: one for all? Monitoring European Integration Report 8. Centre for Economic Policy Research, London.

Berger H. and Moutos T. (2004), eds., Managing European Union Enlargement, The MIT Press.

Blankenburg, S., και Palma, J., G., (2009), Introduction: The Global Financial Crisis. Cambridge Journal of Economics, Vol.33, pp. 531-538.

Crotty, J., (2009), Structural Causes of the Global Financial Crisis: A critical Assessment of the 'New Financial Architecture'. Cambridge Journal of Economics, 33 (4), pp 563-580.

De Grauwe, P. (2010), Crisis in the Euro zone and how to Deal with it. CEPS Policy Brief, No 204, February.

Diamond D.W. and R.G. Rajan (2005), Liquidity Shortages and Banking Crises. Journal of Finance, vol. 60, pp. 615-647.

European Commission, (2007), Recommendation for a Council Decision abrogating Decision 2004/917/EC on the existence of an excessive deficit in Greece. SEC (2007) 620 Final.

Gamble, A., (2009), The Spectre at the Feast: Capitalist Crisis and the Politics of Recession. New York, Palgrave MacMillan.

Gylfason T., (2004): To grow or not to grow: Why institutions must make a difference, Journal for Institutional Comparisons (CESifo DICE Report), vol. 2, no. 2, pp. 3-9.

Jamet, J.F. Mussler, W and De Corte, S. (2011), EU Economic Governance: The French and German Views. CES

Jones C. (2002), Introduction to Economic Growth, 2nd edition. W.W. Norton & Co Ltd, London.

Kaminsky, G L. and Reinhart C. M. (1999), The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems, American Economic Review

Koutsoukis, N, Roukanas, S and Sklias, P (2009), Global Positioning of France, Germany and Greece from 1998 until 2007 in, Mendel University in Brno (eds). V. International Conference on Applied Business Research, Brno, Czech Republic, p. 732- 752.

Lanoo K. (2012), The Roadmap to Banking Union: A call for consistency, CEPS Commentaries

Salvador Barrios, Servaas Deroose, Sven Langedijk and Lucio Pench (2010), External Imbalances and Public Finances in the EU, European Commission, (http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp66_en.pdf).

Wade, R., (2011), Emerging World Order? From Multipolarity to Multilateralism in the G20, The World Bank, and the IMF. Politics and Society, Vol.39, No.3, pp. 347-378.

Ελληνική

Bale, T., (2011), Πολιτική στις χώρες της Ευρώπης: Πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και αλληλεπιδράσεις, Αθήνα: Κριτική

Esping-Andersen G. και συν. (2004/2006) Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος. Διόνικος: Αθήνα.

Jovanovic Miroslav (1998), Διεθνής Οικονομική Ολοκλήρωση, Αθήνα: Παπαζήσης

Krugman P., (2009), Η κρίση του 2008 και η επιστροφή των οικονομικών της Ύφεσης», Αθήνα: Καστανιώτη

Soros G. (2008), Η οικονομική Κρίση του 2008 και η σημασία της, Αθήνα: Λιβάνη

Αλογοσκούφης, Γ. (2009), Η Ελλάδα μετά την Κρίση. Αθήνα: Καστανιώτη.

Γκαργκάνας, Ν., (2013), Η αντιμετώπιση της κρίσης της ζώνης του ευρώ και η μετάβαση προς μια πιο ολοκληρωμένη Οικονομική και Νομισματική Ένωση, Κείμενο Πολιτικής, ΕΛΙΑΜΕΠ

Διακόπουλος Χ. (2009), www.pmeletios.com/pdf/oikonomikh_krish.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2012), Η οικονομική και νομισματική ένωση και το ευρώ, [online], Διαθέσιμο στο http://europa.eu/pol/emu/flipbook/el/files/na7012001elc_002.pdf

Καρύδης Γ., (2001), Ευρωπαϊκό Δίκαιο Επιχειρήσεων και Ανταγωνισμού, Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας

Λ.Κοτσίρης, (2003), Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, Θεσσαλονίκη Σάκκουλας

Μούσης, Ν., (2011), Ευρωπαϊκή Ένωση: δίκαιο, οικονομία, πολιτική, Αθήνα: Παπαζήσης

Παπαστάμκος Π., Κότιος, Α., (2011), Η κρίση της ευρωζώνης: Κρίση του συστήματος ή της πολιτικής;, Ναυτεμπορική

Πετράκης Π. (2010), Τραπεζική και η κρίση του 2008, Εκδόσεις QUAESTOR ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Ε.Π.Ε.

Σπαρτιώτης Δ. , Στουρνάρας Γ. (2008), Τα θεμελιώδη αίτια της κατάρρευσης των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών αγορών, Αθήνα: Gutenberg

Στράντζαλης Δημήτριος (2010), Η Παγκόσμια Χρηματοοικονομική Κρίση και η επίδραση της στις Ελληνικές Τράπεζες, Διπλωματική εργασία, τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική σελίδα: <http://dspace.lib.uom.gr/bitstream>

Σταματόπουλος Θ., Θαλασσινός Ε.,(2010), Διεθνή οικονομικά, Αθήνα: Σταμούλη.

Στεριώτης, Π.Σ.(2010), Χρήμα και Διεθνές τραπεζικό σύστημα Αθήνα: Σμπίλιας

Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2011, Απρίλιος 2012, σελ. 165, <http://www.bankofgreece.gr/Pages/default.aspx> (2/5/2014)

Τσινισιζέλης, Μ., Χρυσοχόου, Δ., (2010), Κυριαρχία και μετα-κυριαρχία: διακρίσεις και διατομές, στον Κατευθύνσεις στην Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα: Σιδέρης

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2009), Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2008-2011. Ιανουάριος

Χριστόπουλος Α., Ντόκας Ι. (2012), Θέματα .και Χρηματοοικονομικής Θεωρίας , Αθήνα: Κριτική

Διαδίκτυο

INE/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 2010, Διαθέσιμο στο <http://www.inegsee.gr/ekdosi/Ethsia-Ekthesh-2012-H-ellhnikh-oikonomia-kai-h-apasxolhsh/?hide-hf=true%5C>, πρόσβαση στις 15/3/2014.

Ρομπόλης, (2009), Διαθέσιμο στο: <http://www.inikos.gr/inikos/%CF%83-%CF%81%CE%BF%CE%BC%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7%CF%82-%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C-%CF%84%CE%BF-2009-%CE%AD%CF%89%CF%82-%CF%84%CE%BF-2012-%CE%B1%CF%85/>, πρόσβαση στις 5/3/2014.

Soros, 2008, Διαθέσιμο στο [George Soros on the Credit Crisis of 2008.doc](#), πρόσβαση στις 13/4/2014.

European council, (2012), Towards a genuine economic and monetary union, Report by President of the European Council Herman Van Rompuy, [online], Διαθέσιμο στο

http://ec.europa.eu/economy_finance/crisis/documents/131201_en.pdf,
πρόσβαση στις 5/3/2014.

http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/ashton/index_en.htm, πρόσβαση
στις 13/4/2014.

http://ec.europa.eu/economy_finance/crisis/documents/131201_en.pdf,
πρόσβαση στις 5/3/2014.

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_el.htm,
πρόσβαση στις 13/4/2014.

http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social, πρόσβαση
στις 5/5/2014.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2012), Η οικονομική και νομισματική ένωση και το
ευρώ, [online], Διαθέσιμο στο
http://europa.eu/pol/emu/flipbook/el/files/na7012001elc_002.pdf, πρόσβαση
στις 12/4/2014.

[http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/Economy%20a
nd%20Markets%20IV_8_DEC2009.pdf](http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/Economy%20and%20Markets%20IV_8_DEC2009.pdf), πρόσβαση στις 22/5/2014.